

PROCESNE PRETPOSTAVKE ZA PONAVLJANJE POSTUPKA U HRVATSKOM I NJEMAČKOM PARNIČNOM PROCESNOM PRAVU

Pregledni znanstveni rad

UDK 347.959(497.5:430)

340.5

Primljeno: 12. prosinca 2018.

Jurica Kvartuč*

Ponavljanje postupka pravni je lijek kojim se omogućuje pobijanje pravomoćnih sudskih odluka u cilju njihova ukidanja te ponavljanja ranije pravomoćno okončanog postupka u kojem su one donesene zbog određenih zakonom točno previđenih razloga. Riječ je o izvanrednom pravnom lijeku za dopustivost kojega moraju biti ispunjene posebne procesne pretpostavke. U radu se polazi od pravnog uređenja ovog pravnog lijeka u hrvatskom parničnom procesnom pravu, onako kako je on reguliran Zakonom o parničnom postupku. Predmet je rada analiza procesnih pretpostavaka od kojih zavisi dopuštenost ponavljanja postupka kao izvanrednog pravnog lijeka, pri čemu se upozorava na određene dvojbe i nelogičnosti u vezi s njihovom sadašnjom zakonskom koncepcijom. Nakon toga se, u okviru svake pojedine procesne pretpostavke, upućuje na uređenje u njemačkom parničnom procesnom pravu, pri čemu se polazi od toga kako je taj izvanredni pravni lijek uređen njemačkim Zakonikom o parničnom postupku. Na kraju rada prikazuju se i analiziraju podaci o uspješnosti korištenja tog pravnog lijeka dobiveni od određenih domaćih sudova.

Ključne riječi: izvanredni pravni lijek, ponavljanje postupka, procesne pretpostavke, dopuštenost, ponavljanje postupka u praksi

1. UVOD

Temeljni zadatak svakog uređenog pravnog sustava jest osigurati vladavinu prava te omogućiti građanima sudovanje uz poštivanje temeljnih ljudskih prava, uključujući i pravo na pravično suđenje i zakonitu sudsku odluku.

Međutim postoje situacije u kojima su tijekom postupka počinjene određene osobito teške povrede koje kontaminiraju provedeni parnični postupak i koje nisu otklonjene tijekom drugostupanjskog postupka, pa čak ni tijekom revizijskog suda. Kako bi se građanima, odnosno strankama parničnog postupka, omogućilo otklanjanje takvih osobito teških i Zakonom točno određenih povreda počinjenih tijekom tog postupka, zakonodavac je predvidio jedno posebno pravno sredstvo, odnosno pravni lijek, u cilju otklanjanja takvih povreda na način da se pravomoćno okončani postupak ponovno provede. Taj je pravni

* Jurica Kvaruč, odvjetnik, polaznik Poslijediplomskog doktorskog studija iz trgovačkog prava i prava društava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

lijek ponavljanje postupka, čije složeno zakonsko uređenje te izvanredna mogućnost korištenja zahtijevaju posebnu pozornost u hrvatskoj pravnoj literaturi.

Ponavljanje postupka pravni je lijek kojim se omogućuje pobijanje pravomoćnih sudskih odluka u cilju njihova ukidanja te ponavljanja ranije pravomoćno okončanog postupka u kojem su one donesene zbog određenih zakonom točno previđenih razloga. Riječ je izvanrednom pravnom lijeku jer se njime omogućuje pobijanje pravomoćnih sudskih odluka. Riječ je i o remonstrativnom pravnom lijeku jer o njemu u pravilu odlučuje prvostupanjski sud. No, prije svega, riječ je o zakonski tako uređenom pravnom lijeku za dopustivost kojeg moraju biti ispunjene posebne procesne pretpostavke. Upravo su spomenute procesne pretpostavke od kojih zavisi dopuštenost ovog pravnog lijeka tema ovog rada.

U radu se polazi od pravnog uređenja ovog pravnog lijeka u hrvatskom parničnom procesnom pravu onako kako je on reguliran Zakonom o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPP).¹ Predmet rada čini prikaz i analiza procesnih pretpostavaka od kojih zavisi dopustivost ponavljanja postupka kao izvanrednog pravnog lijeka, pri čemu se upućuje na određene dvojbe koje se s tim u svezi mogu pojaviti. Treba napomenuti kako predmet rada nije postupak povodom ovog pravnog lijeka ni pitanje odnosa ovog pravnog lijeka s revizijom budući da bi tada opsežnost teme nadilazila okvire ovog rada, pa će o tome biti više riječi nekom drugom prilikom. Nakon toga se, a u okviru svake pojedine procesne pretpostavke, upućuje na uređenje u njemačkom parničnom procesnom pravu, pri čemu se polazi od toga kako je ovaj izvanredni pravni lijek uređen njemačkim Zakonikom o parničnom postupku (dalje u tekstu: ZPO).²

Na kraju rada prikazuju se te analiziraju podaci o uspješnosti korištenja ovog pravnog lijeka dobiveni od određenih domaćih sudova, a sve kako bi se provjerila autorova teza o složenom zakonskom uređenju procesnih pretpostavaka od kojih zavisi dopuštenost ovog pravnog lijeka u hrvatskom pravu.

2. OPĆENITO O PONAVLJANJU POSTUPKA

U hrvatskoj pravnoj teoriji rijetki su pokušaji definiranja ovog pravnog lijeka. Međutim za potrebe ovoga rada bit će upozoreno na dvije definicije.

Tako u pravnim udžbenicima nalazimo općeprihvaćenu definiciju ponavljanja postupka, kojom se ono definira kao ograničen, izvanredni pravni lijek stranaka protiv sudskih

¹ Zakon o parničnom postupku (Narodne novine, broj: 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14).

² Zivilprozessordnung, objavljen 5. 12. 2005. (Bundesgesetzblatt (BGBl)/str. 3202; 2006/str. 431; 2007/str. 1781; 2013/str. 3786), posljednja izmjena 18. 7. 2017. (BGBl, 2017/str. 2745).

odluke kojima je postupak pravomoćno završen, bez obzira na to je li do pravomoćnosti došlo nakon korištenja redovnih pravnih lijekova ili nezavisno od njih.³

U novijoj pravnoj teoriji ponavljanje postupka definira se kao izvanredan i u načelu nesuspendivan pravni lijek protiv odluke kojom je postupak pravomoćno završen, koji se može podnijeti zbog određenih apsolutno bitnih povreda odredaba parničnog postupka, zbog nekih kaznenih djela te zbog običnih i stanovitih kvalificiranih novota, u povodu čega u pravilu odlučuje prvostupanjski sud.⁴

Potonja je definicija, prema mišljenju ovog autora, potpunija jer, osim što upućuje na obilježja ovog pravnog lijeka, upozorava i na njegovu remonstrativnu prirodu te na razloge zbog kojih se može uložiti protiv pravomoćne odluke. Upravo su ti razlozi, među ostalim, tema ovoga rada, jer predstavljaju neke od zakonom propisanih pretpostavaka od kojih zavisi dopuštenost ponavljanja postupka.

Treba napomenuti kako ZPP, ali ni ZPO, u svojim odredbama ne postavljaju definiciju ponavljanja postupka, već definicije pravna teorija izvodi iz zakonskih obilježja tog pravnog lijeka te iz pretpostavaka za njegovu dopuštenost.

3. PROCESNE PRETPOSTAVKE ZA PONAVLJANJE POSTUPKA

Rečeno je da je prijedlog za ponavljanje postupka izvanredni pravni lijek, stoga za njegovu dopuštenost trebaju biti ispunjene određene specifične pretpostavke, koje se tiču: 1) odluka glede kojih je ponavljanje dopušteno, odnosno predmeta ponavljanja postupka; 2) pravnog interesa, 3) procesne legitimacije; 4) razloga zbog kojih je ponavljanje dopušteno te u okviru pojedinih razloga posebnih pretpostavaka dopuštenosti; 5) rokova u kojima se ponavljanje može predlagati; 6) forme i sadržaja prijedloga za ponavljanje.⁵

³ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 2005, str. 740.

⁴ Dika, Mihajlo, Građansko parnično pravo, X. knjiga: Pravni lijekovi, Zagreb, 2010, str. 350.

⁵ Može se postaviti pitanje treba li navedenoj listi procesnih pretpostavaka dodati i onu koja se tiče okolnosti da je zbog istog razloga kao i prijedlog za ponavljanje podnesena i revizija. Odgovor na navedeno pitanje nipošto nije jednoznačan i jednostavan. Naime odnos između prijedloga za ponavljanje postupka i drugih izvanrednih pravnih lijekova, odnosno revizije, reguliran je u člancima 429. do 431. ZPP-a, kojima je propisano koji će postupak sud prekinuti, a koji nastaviti u slučaju da stranka nakon izjavljene revizije ili istodobno s njom podnese prijedlog za ponavljanje postupka, odnosno u slučaju da stranka nakon podnošenja prijedloga za ponavljanje postupka izjavi reviziju. Navedenim se odredbama izrijekom ne navodi kada će i koji će od navedenih izvanrednih pravnih lijekova sud odbaciti, što bi sugeriralo postojanje negativne procesne pretpostavke, koja priječi ponavljanje postupka, već se samo govori o tome koji će postupak sud prekinuti do okončanja onog koji se nastavlja. Međutim ponavlja se kako odgovor na navedeno pitanje nije jednostavan i ne dopušta zaključke bez prethodne detaljne analize svih zakonom propisanih situacija, pa bi, kad se ima u vidu ta situacija i njihove možebitne procesne implikacije, ovom pitanju trebalo posvetiti poseban rad kojim bi se pokušalo odgovoriti na spomenuto pitanje. Upravo zbog toga ovdje se navedeno pitanje neće analizirati, već će se odgovor na njega pokušati izložiti nekom drugom prilikom.

3.1. Predmet ponavljanja postupka

Ponavljanjem postupka ne nastavlja se niti dopunjuje postupak po glavnoj stvari, već se njime zapravo zasniva nov postupak s određenim zahtjevom i ciljem: da se dopusti ponavljanje postupka, uz ukidanje ranije odluke suda, i zatim donese nova odluka o glavnoj stvari, odnosno povodom zahtjeva koji je bio predmet tužbe.⁶

Predmet ponavljanja jest postupak koji je pravomoćno završen odlukom suda.⁷ To znači da postupak može biti okončan presudom, ali i rješenjem, uz uvjet da je tim odlukama on pravomoćno završen.⁸

Što se tiče presuda kojima se postupak pravomoćno završava, to mogu biti zapravo sve vrste presuda i donesene u svim stupnjevima, osim ako je zakonom drugačije propisano.⁹ Bitno je naglasiti kako se presude na temelju priznanja, odricanja, izostanka i ogluhe ne bi mogle pobijati prijedlogom za ponavljanje postupka u okvirima širim od onih kojima bi se mogle napadati redovnim pravnim lijekovima.¹⁰ U pogledu nekih presuda posebnim je zakonom zabranjeno njihovo pobijanje ponavljanjem postupka.¹¹

⁶ Bojadžić, Pravdoljub, Ponavljanje parničnog postupka, Privredno-pravni priručnik, 1967, br. 1, str. 28.

⁷ U teoriji se postavilo pitanje može li se postupak okončan sudskom nagodbom ponoviti u situaciji kada se traži njezino stavljanje izvan snage ili se treba prikloniti prevladavajućem stajalištu sudske prakse, po kojem se stavljanje izvan snage sudske nagodbe može tražiti jedino tužbom kojom se zahtijeva poništenje takve sudske nagodbe. Uz uvažavanje činjenice da sudska nagodba ima svojstva pravomoćne sudske presude te činjenice da je jedan od elemenata pravomoćnosti taj što onemogućuje ponovno raspravljanje o presuđenoj stvari (*ne bis in idem*), u teoriji je izraženo stajalište da bi se sudska nagodba mogla osporavati samo instrumentima koje dopušta parnični procesni sistem. Međutim u sudskoj praksi zauzeto je stajalište da se sudska nagodba može osporavati samo tužbom (više o tome vidi u: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 363, te Nakić, Jakob, Sudska nagodba i ponavljanje postupka, Hrvatska pravna revija, 2(2002), str. 105-107). Tako se primjerice upozorava na odluku Vrhovnog suda Republike Hrvatske, poslovni broj Rev-331/93 od 14. 4. 1993. Uz uvažavanje činjenice da stajalište sudske prakse ima uporište *de lege lata*, i to u odredbi članka 65. stavka 1. točke 4. Ovršnog zakona (Narodne novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17; dalje u tekstu i kao: OZ), kojom je propisano da se ovrha na prijedlog ovršenika može odgoditi ako dokaže da je podnesena tužba za stavljanje izvan snage sudske nagodbe na temelju koje je dopuštena ovrha ili tužba za utvrđenje njezine ništavosti, mišljenje je ovog autora da bi se navedeno pitanje trebalo razjasniti na način da se *de lege ferenda* omogući ponavljanje postupka okončanog sudskom nagodbom. Razlog je to što je temeljno obilježje sudske nagodbe to da je po svojim pravnim učincima izjednačena sa sudskom presudom, koja se u hrvatskom pravu ne može napadati tužbom.

⁸ Kako to u teoretskom razmatranju ovog pravnog lijeka preciznije navodi prof. Dika, prijedlogom za ponavljanje postupka može se pobijati svaka meritorna i procesna odluka kojom je postupak pravomoćno završen ako za neku od njih takva mogućnost nije izrijeком isključena. Pri tome, po njegovu mišljenju, meritornim odlukama u tom kontekstu treba smatrati odluke kojima je odlučeno o glavnom ili o nekom od glavnih ili sporednih tužbenih zahtjeva, uključujući i zahtjev za naknadu troškova postupka, dok bi procesnim odlukama trebalo smatrati one kojima bi se postupak u povodu meritornih zahtjeva završavao iz procesnih razloga, redovito zbog nedopuštenosti tužbe, pravnog lijeka, ili u povodu neke druge radnje, npr. povlačenja tužbe (više o predmetu ponavljanja postupka vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 355-364).

⁹ U odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Revr 1743/2000 od 8. 3. 2001. zauzeto je shvaćanje prema kojem se ne može tražiti ponavljanje postupka iz razloga koji su se ostvarili pred revizijskim sudom. Takvo se shvaćanje ponavlja i u odluci istog suda broj: Revr 333/2013-2 od 29. 5. 2013.

¹⁰ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 3), str. 741.

¹¹ Tako je odredbom članka 373. stavka 2. Obiteljskog zakona (Narodne novine br. 103/15, dalje u tekstu i kao: ObZ) propisano da protiv pravomoćne presude kojom se utvrđuje da brak ne postoji ili se poništava ili razvodi nisu dopušteni izvanredni pravni lijekovi ni druga pravna sredstva.

Što se tiče rješenja kojima se postupak pravomoćno završava, to mogu biti pravomoćna meritorna i procesna rješenja. Od meritornih rješenja može se spomenuti primjerice rješenje kojim se odlučuje u povodu tužbe zbog smetanja posjeda ili rješenje kojim se odlučuje o troškovima postupka. Od procesnih rješenja to mogu biti ona rješenja kojima se postupak pravomoćno završava iz procesnih razloga u bilo kojem stupnju postupka, poput rješenja prvostupanjskog suda o povlačenju tužbe.¹² Je li nekim pravomoćnim rješenjem postupak završen ili nije, odgovor će se morati dati od slučaja do slučaja.¹³

Prema tome ZPP-om je stranci priznato pravo na traženje ponavljanja postupka u širem opsegu nego što joj se priznaje kada se radi o reviziji, jer ponavljanje postupka može predlagati i stranka koja se nije žalila protiv prvostupanjske odluke.¹⁴

Za razliku od ZPP-a, ZPO propisuje u paragrafu 578. stavku 1. kako postupci okončani pravomoćnom presudom mogu biti ponovljeni povodom tužbe radi poništenja i povodom tužbe za obnovu. Ovdje odmah uočavamo nekoliko razlika u odnosu na ZPP. Naime njemačko parnično procesno zakonodavstvo dopušta ponavljanje postupka, ali, za razliku od hrvatskog, samo protiv pravomoćnih presuda. Nadalje, ono razlikuje dvije skupine razloga za ponavljanje. Prvu skupinu razloga čine oni razlozi koji se ističu u okviru tužbe za poništenje, dok drugu skupinu razloga čine oni razlozi koji se ističu u okviru tužbe za obnovu. I na kraju, pravne instrumente kojima se postiže ponavljanje postupka njemačko procesno zakonodavstvo naziva tužbom radi poništenja, odnosno tužbom za obnovu, za razliku od hrvatskog procesnog zakonodavstva, koje taj instrument naziva prijedlogom za ponavljanje postupka. U oba zakonodavstva riječ je o izvanrednim pravnim lijekovima.

Također, bitno je upozoriti da njemačko procesno pravo posredno dopušta pobijanje i drugih sudskih odluka, a ne samo pravomoćnih presuda, pod uvjetom da se pravomoćna presuda donesena u postupku čije se ponavljanje traži temelji na takvoj odluci. Naime riječ je o tome da se i tužbom za poništenje i tužbom za obnovu mogu isticati razlozi za ponavljanje koji se odnose na postupke u kojima su donesene odluke istog ili nižeg (ne i višeg) suda, a koje su donesene prije pravomoćne presude donesene u postupku čije se ponavljanje traži, ali samo pod uvjetom da se ta ista pravomoćna presuda temelji na takvim odlukama.¹⁵

O prethodno spomenutim razlozima za ponavljanje postupka u njemačkom pravu te o njihovoj usporedbi s razlozima za ponavljanje postupka u hrvatskom pravu bit će više riječi u nastavku ovog rada.

¹² Više o predmetu ponavljanja postupka vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 355-364.

¹³ Grbin, Ivo, Pravni lijekovi u parničnom postupku, Hrvatska pravna revija, 4(2004), 2, str. 99.

¹⁴ Grbin, Ivo, Izvanredni pravni lijekovi prema zakonskim novelama, Pravo i porezi, 13(2004), 10, str. 36.

¹⁵ Paragraf 583. ZPO-a.

3.2. Pravni interes

Pravni je interes pozitivna i opća procesna pretpostavka za poduzimanje parničnih radnji tijekom postupka. Jednako vrijedi i za podnošenje ovog pravnog lijeka, pa stranka koja je uspjela u pravomoćno okončanom postupku ne bi mogla podnositi ovaj pravni lijek, odnosno ako bi ga i podnijela, trebalo bi ga odbaciti kao nedopušten.¹⁶

Riječ je o tome kako ova pretpostavka nije izrijeком navedena u ZPP-u kao pretpostavka od koje zavisi dopuštenost ovog pravnog lijeka, ali navedeno proizlazi iz činjenice da je riječ o općoj procesnoj pretpostavci, od čijeg postojanja zavisi dopustivost svake parnične radnje, pa tako i pravnih lijekova.¹⁷

Usporedbom navedenoga s rješenjem sadržanim u ZPO-u dolazi se do zaključka da ni tamo pravni interes nije izrijeком predviđen kao pozitivna pretpostavka za ponavljanje postupka, ali se o nužnosti njezina postojanja daje zaključiti iz odredbe paragrafa 585. ZPO-a, koja upućuje na odgovarajuće opće uvjete previđene istim Zakonom. Navedeno se može zaključiti i iz paragrafa 589. ZPO-a, koji regulira pitanje dopuštenosti ponavljanja, odnosno tužbe za poništenje i tužbe za obnovu kojima se ponavljanje postupka postiže. Tom je odredbom određeno da sud mora po službenoj dužnosti provjeriti je li tužba sama po sebi održiva i je li podignuta u zakonom propisanom obliku i roku.

3.3. Procesna legitimacija

Procesno legitimirane za podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka bile bi u načelu parnične stranke.¹⁸ Kako su sa strankama izjednačeni njihovi univerzalni pravni sljednici, to se ovo pravo na podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka priznaje i njima. U pravnoj se teoriji iznosi stajalište kako se ovo pravo priznaje i umješaču s položajem

¹⁶ Tako je u odluci Vrhovnog suda broj: Rev-1223/81 od 3. 6. 1982. izraženo stajalište da je pravilno odbačen prijedlog za ponavljanje postupka iz razloga što je tužbenom zahtjevu udovoljeno, pa ne postoji mogućnost da za tužitelja bude donesena u tom postupku povoljnija odluka.

¹⁷ Tako je člankom 356. stavkom 3. propisano da je žalba nedopuštena ako ju je podnijela osoba koja za to nema pravnog interesa, dok je člankom 392. stavkom 2. ZPP-a propisano da je revizija nedopuštena ako ju je podnijela osoba koja nema pravnog interesa za podnošenje revizije. Takvu odredbu ne nalazimo kod ponavljanja postupka. Međutim da je pravni interes pozitivna procesna pretpostavka za podnošenje ovog pravnog lijeka, proizlazi iz članka 425. ZPP-a, kojim je propisano da će nedopušten prijedlog sudac pojedinac, odnosno predsjednik vijeća, odbaciti upućujući pritom na članak 423. ZPP-a. Člankom 423. ZPP-a propisano je u kojim rokovima i zbog kojih razloga stranka koje se navedeni razlozi tiču može podnijeti prijedlog za ponavljanje postupka. Kad se povežu navedene odredbe, proizlazi da će nedopušten prijedlog biti ne samo ako ga podnese osoba koja nije stranka u postupku već i ako ga podnese stranka koju ne pogađaju razlozi zbog koji je ponavljanje dopušteno, a to znači ona stranka koja je uspjela u pravomoćno okončanom parničnom postupku i koja zbog toga nema pravni interes za podnošenje ovog izvanrednog pravnog lijeka. Mišljenje je ovog autora kako bi *de lege ferenda* trebalo razmisliti o unošenju u zakonski tekst odredbe slične onima iz članka 356. stavka 3. i članka 392. stavka 2. ZPP-a kako bi se uklonile sve potencijalne nejasnoće koje mogu otuda proizaći.

¹⁸ Na takav nas zaključak navodi odredba članka 421. stavka 1. ZPP-a, kojom je propisano sljedeće: „Postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može se na prijedlog stranke ponoviti...” Slično proizlazi iz odredbe paragrafa 578. stavka 2. ZPO-a, kojom je propisano: „Ako obje tužbe podiže ista stranka ili različite stranke...”

jedinstvenog suparničara te običnom umješaču koji se umiješao u parnicu prije pravomoćnosti.¹⁹

Da su stranke legitimirane za ponavljanje u njemačkom parničnom procesnom pravu, odnosno da su legitimirane za podnošenje tužbe za poništenje i tužbe za obnovu, proizlazi i iz paragrafa 578. stavka 1. i 2. ZPO-a. Navedenim odredbama dopušta se ponavljanje ranijeg pravomoćno okončanog postupka spomenutim tužbama i regulira situacija kada obje tužbe podnosi ista stranka, odnosno različite stranke na način da se u tom slučaju odluka o tužbi za obnovu odgađa do donošenja pravomoćne odluke o tužbi za poništenje. Iz navedenog proizlazi kako bi za podnošenje tužbi ovlaštene bile stranke ranijeg postupka okončanog pravomoćnom presudom.

3.4. Razlozi za ponavljanje

3.4.1. Općenito

Razlozi za ponavljanje postupka sadržani su u odredbi članka 421. ZPP-a, gdje su taksativno navedeni, što znači da pozivanje na bilo koji drugi razlog izvan ondje navedenih rezultira nedopuštenošću prijedloga za ponavljanje i posljedično tome njegovim odbacivanjem.

Razloge ponavljanja zakonodavac je podijelio u dvije skupine: 1) razlozi koji su opći i vrijede za sve odluke kojima je postupak pravomoćno okončan i 2) razlozi koji su posebni jer se odnose samo na određene pravomoćne sudske presude.

Opće razloge opet možemo podijeliti u četiri podgrupe razloga: 1) određene povrede odredaba parničnog postupka, 2) nove činjenice i/ili novi dokazi, 3) određena kaznena djela te 4) konačna presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode kao specifičan razlog predviđen u zasebnom odjeljku Zakona u svrhu omogućavanja implementacije konačnih presuda navedenog Suda.²⁰

¹⁹ Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 364.

²⁰ Ovdje treba dodati da se odredbe o ponavljanju postupka odgovarajuće primjenjuju i u slučaju nakon što Ustavni sud ukine odredbu zakona ili drugog propisa, odnosno poništi odredbu drugog propisa, a odluka je utemeljena na takvoj odredbi. Zahtjev za izmjenu pravomoćne sudske odluke u tom se slučaju podnosi u roku od šest mjeseci od objave odluke Ustavnog suda u „Narodnim novinama“. Navedeno je propisno člankom 58. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske (Narodne novine, broj: 99/99, 29702, 49/02; dalje u tekstu i kao: UZSRH), iz čega se daje zaključiti kako je riječ o posebnom razlogu, izvan onih predviđenih ZPP-om, koji mogu rezultirati podnošenjem prijedloga za ponavljanje postupka te u konačnici njegovim ponavljanjem, a sve kako bi se sanirali nedostaci pravomoćnih presuda uzrokovanih neustavnošću zakonskih odredba, odnosno neustavnošću ili nezakonitošću odredaba drugih propisa na kojima je utemeljena pravomoćna presuda. Slično proizlazi iz članka 60. UZSRH-a u slučaju kada sud pravomoćnom odlukom odbije primijeniti propis zbog njegove neustavnosti ili nezakonitosti, a Ustavni sud utvrdi da takva nezakonitost, odnosno neustavnost, ne postoji. U tom slučaju Zakon ne propisuje odgovarajuću primjenu pravila o ponavljanju postupka kao *modus* izmjene pravomoćne sudske odluke, ali isto proizlazi analogijom iz članka 58. UZSRH-a, kao i iz činjenice da ne postoji drugi procesni alat kojim bi se pravomoćna odluka mogla naknadno mijenjati. U ovom posljednjem slučaju izmjena, odnosno

Ovdje je potrebno dodati kako spomenute podgrupe općih razloga nisu kao takve posebno navedene u ZPP-u, već proizlaze iz tumačenja pravne prirode pojedinih taksativno navedenih razloga za ponavljanje. Kad se ima u vidu navedeno, zauzima se stajalište kako se ponavljanje postupka ne može tražiti zbog pogrešne primjene materijalnog prava ili drugačije sudske prakse.²¹ Međutim ovdje treba napomenuti kako bi se ponavljanje postupka povodom konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, odnosno povodom odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske, moglo promatrati kao zasebna podgrupa razloga za ponavljanje zbog pogrešne primjene materijalnog prava.

Posebni su razlozi zapravo oni opći razlozi koji se tiču samo određenih pravomoćnih presuda, konkretno presude na temelju priznanja, odricanja, ogluhe te izostanka. Ovdje je riječ o tome da ZPP u odnosu na navedene presude primjenjuje dva pristupa. Najprije se isključuje mogućnost isticanja određenih općih razloga u odnosu na sve navedene presude, potom se dopušta ponavljanje zbog još jednog dodatnog razloga pored onih općih razloga zbog kojih je ponavljanje protiv njih dopušteno, ali samo ako se taj razlog tiče pravomoćne presude na temelju priznanja i odricanja.²²

Također je bitno istaknuti kako ni na jedan od navedenih razloga sud ne pazi po službenoj dužnosti, što znači da će sud odlučivati o prijedlogu za ponavljanje samo i jedino u okviru u njemu iznesenih razloga.

Međutim u navedenom se ne očituje sva složenost spomenutih razloga budući da je njih nužno dovesti u korelaciju s dodatnim posebnim kriterijima, koje ZPP propisuje kao uvjet dopustivosti pozivanja na te iste razloge, kao i sa složenim načinom računanja rokova od kojih zavisi pravovremenost, odnosno samo pravo na podnošenje prijedloga za ponavljanje postupka.²³

Kad se usporede navedena rješenja s onima u njemačkom parničnom procesnom pravu, odnosno s rješenjima sadržanima u paragrafima 579. i 580. ZPO-a, razvidno je kako je zakonodavac ondje primijenio drugačiju sistematizaciju razloga za ponavljanje razlikujući one zbog kojih se ponavljanje može postići tužbom za poništenje (ništovnom tužbom) od onih zbog kojih se ponavljanje može postići tužbom za obnovu (obnovnom tužbom). Prvi od spomenutih razloga tiču se osobito teških procesnih povreda uzrokovanih

ponavljanje, može se predlagati u roku od godine dana od objave odluke Ustavnog suda u „Narodnim novinama“. Navedene bismo razloge, slično kao i razlog za ponavljanje povodom konačne presude Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu, mogli promatrati kao zasebnu podgrupu razloga za ponavljanje zbog pogrešne primjene materijalnog prava, iako načelno ponavljanje postupka iz tog razloga nije moguće.

²¹ Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 3), str. 742.

²² Ako je izjava o priznanju, odnosno odricanju, dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare. Navedeno je propisano člankom 421. stavkom 2. ZPP-a.

²³ Naime zakonodavac je u članku 422. ZPP-a propisao dodatne, može se reći subjektivne, kriterije koji uvjetuju dopustivost pozivanja na pojedine od općih, odnosno posebnih razloga za ponavljanje. Navedene uvjete ovaj autor naziva subjektivnima jer ovise o poduzimanju, odnosno nepoduzimanju radnji u postupku od strane podnositelja prijedloga za ponavljanje postupka. Također je člankom 423. ZPP-a propisao složeni način računanja rokova za podnošenje prijedloga za ponavljanje kombinirajući subjektivne i objektivne rokove te propisujući različite načine računanja za pojedine od razloga za ponavljanje.

nepravilnostima na strani suda, odnosno nedostacima u zastupanju, dok se drugi tiču počinjenja određenih kaznenih djela, mogućnosti isticanja određenih novih dokaza, povrede pravila o pravomoćnosti kao posebnoj procesnoj povredi te povrede Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njezinih protokola, pod uvjetom da je presuda utemeljena na takvoj povredi.²⁴

3.4.2. Određene povrede odredaba parničnog postupka

3.4.2.1. Sudjelovanje u donošenju odluke suca koji je bio izuzet, odnosno koji je po zakonu morao biti izuzet, ili osobe koja nije imala svojstvo suca

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 1. ZPP-a propisano je da se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može na prijedlog stranke ponoviti ako je u donošenju odluke sudjelovao sudac koji je rješenjem suda bio izuzet, odnosno koji je po zakonu morao biti izuzet, ili ako je u donošenju odluke sudjelovala osoba koja nema svojstvo suca.

Sadržajno se ovaj razlog podudara sa žalbenim razlogom apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 1. ZPP-a.²⁵ Dakle ovaj razlog ne predstavlja samo razlog za ponavljanje već predstavlja i apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka zbog koje je dopuštena žalba, ali i revizija.²⁶ Na navedenu povredu žalbeni sud ne pazi po službenoj dužnosti, već je nužno da se parnična stranka na nju izrijekom pozove. Kao što je prethodno rečeno, na tu povredu kao na razlog za ponavljanje postupka sud također ne pazi po službenoj dužnosti, već je nužno da se taj razlog u prijedlogu za ponavljanje posebno istakne kao razlog zbog kojeg se ponavljanje traži.

²⁴ Razloge za poništenje njemački zakonodavac ne uvjetuje dodatnim subjektivnim pretpostavkama, dok razloge za obnovu uvjetuje na način da propisuje da je tužba za obnovu moguća samo ako razloge na kojima se temelji stranka nije mogla bez svoje krivnje iznijeti tijekom ranijeg postupka, a posebice u prigovoru ili žalbi. I u navedenom se očituje pregledniji način reguliranja ovog pravnog lijeka u odnosu na hrvatsko zakonodavstvo, koje primjenjuje kompliciraniji pristup propisujući gotovo identičnu dodatnu subjektivnu pretpostavku u posebnoj odredbi članka 422. stavka 2. ZPP-a, ali za pojedine od općih te pojedine od posebnih razloga.

²⁵ Tako je člankom 354. stavkom 2. točkom 1. ZPP-a propisano da bitna povreda uvijek postoji, odnosno člankom 421. stavkom 1. točkom 1. ZPP-a da se postupak može ponoviti ako je u donošenju odluke sudjelovao sudac koji je po zakonu morao biti izuzet (članak 71. stavak 1. točka 1. do 6.), odnosno koji je rješenjem suda bio izuzet, ili ako je u donošenju odluke sudjelovala osoba koja nema svojstvo suca.

²⁶ Odredbom članka 385. stavka 1. ZPP-a propisano je da se protiv drugostupanjske presude protiv koje se može podnijeti revizija iz članka 382. stavka 1. ZPP-a (tzv. redovna revizija) revizija može podnijeti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. istog Zakona, osim ako se povreda odnosi na stvarnu i mjesnu nadležnost (članak 354. stavak 2. točka 3.), ako je prvostupanjski sud protivno odredbama ovoga Zakona donio presudu bez održavanja rasprave (članak 354. stavak 2. točka 5.) ili ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica (članak 354. stavak 2. točka 9.). To znači da je revizija dopuštena zbog ove bitne povrede, koja je ujedno i razlog za ponavljanje.

No da bi se s uspjehom u prijedlogu pozvalo na ovaj razlog, moraju biti ispunjene sljedeće posebne pretpostavke: 1) na ovaj se razlog ne može pozivati ako je bio bez uspjeha iznesen u prijašnjem postupku,²⁷ 2) ovaj se razlog za ponavljanje može isticati te ponavljanje dopustiti samo ako ga stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti prije nego što je prijašnji postupak pravomoćno završen sudskom odlukom.²⁸

Sud naime ne pazi po službenoj dužnosti ni na jedan od razloga za ponavljanje, pa tako ni na ovaj. Međutim kada je ovaj razlog istaknut u prijedlogu, tada će sud po službenoj dužnosti morati utvrditi jesu li ispunjene dodatne pretpostavke od kojih zavisi dopustivost ponavljanja, odnosno je li ovaj razlog već ranije bezuspješno istican i postoji li krivnja podnositelja prijedloga zbog toga što taj razlog nije istaknuo do pravomoćnosti sudske odluke.

Prvu od pretpostavaka neće biti teško dokazivati budući da se ona lako može utvrditi iz stanja spisa. No dvojba se može pojaviti vezano uz dokazivanje druge od navedenih pretpostavaka.

Naime podnositelj prijedloga prema sadašnjem zakonskom uređenju dužan je dokazati da ovaj razlog bez svoje krivnje nije mogao isticati u prijašnjem postupku, što znači da je teret dokaza na podnositelju prijedloga. To dalje znači da će podnositelj prijedloga trebati učiniti vjerojatnim okolnosti iz kojih bi proizlazilo kada je saznao za ovaj razlog te zašto se na njega nije pozvao. Ovdje treba voditi računa o dvije situacije. Prva je situacija ona kada se ovaj razlog odnosi na suca pojedinca prvostupanjskog suda, a druga kada se ovaj razlog odnosi na suce članove vijeća drugostupanjskog suda. U prvoj bi situaciji predlagatelj trebao učiniti vjerojatnim da je za ovaj razlog saznao nakon pravomoćnog okončanja postupka ili, ako je saznao prije pravomoćnog okončanja postupka, učiniti vjerojatnim okolnosti koje su ga objektivno onemogućile do se pozove na ovaj razlog najkasnije u žalbi. U drugoj bi situaciji trebao učiniti vjerojatnim da je za ovaj razlog saznao nakon što mu je dostavljena drugostupanjska odluka.

Navedeno je zakonsko rješenje, prema mišljenju ovog autora, dvojbeno te bi ga *de lege ferenda* trebalo preispitati. Razlog je to što je srž ovog razloga za ponavljanje manjkavost u sastavu suda, odnosno razlozi zbog kojih je sudac u prijašnjem postupku morao biti izuzet te činjenica da je u donošenju odluke sudjelovala osoba koja nema to svojstvo. Riječ je o razlozima koji ne bi smjeli biti nepoznati sudu u prijašnjem postupku i koji mu nameću obvezu da se bez odgode izuzme od suđenja, pa se utoliko zahtijevanje nepostojanja

²⁷ Članak 422. stavak 1. ZPP-a. Iako je intencija zakonodavca očito bila da se spriječe procesne zloupotrebe te osigura ekonomičnost i efikasnost postupka, upravo navedena odredba stvara mogućnost tih istih zloupotreba. Naime nesvjesna stranka može u cilju iscrpljivanja protivne strane ne isticati ovaj razlog tijekom prijašnjeg postupka, a sve kako bi sebi otvorila procesni put za ponavljanje pravomoćno okončanog postupka. Kako bi se navedena mogućnost eliminirala, zakonodavac je predvidio drugu pretpostavku.

²⁸ Članak 422. stavak 2. ZPP-a.

krivnje na strani podnositelja prijedloga zbog neiznošenja ovog razloga prije pravomoćnog okončanja prijašnjeg postupka čini neopravdanim.

Nadalje, moglo bi se reći da je treća pretpostavka ona koja se tiče rokova od kojih zavisi pravovremenost, odnosno dopustivost prijedloga za ponavljanje zbog ovog razloga.²⁹

Tako se prijedlog za ponavljanje može podnijeti unutar subjektivnog roka od 30 dana računajući od dana kada je stranka saznala za ovaj razlog. Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju.³⁰

Nakon isteka objektivnog roka od pet godina od kada je odluka postala pravomoćna prijedlog za ponavljanje ne može se podnijeti iz ovog razloga, osim ako se ponavljanje traži zato što je u donošenju odluke sudjelovala osoba koja nema svojstvo suca.³¹ To znači da je spomenuti objektivni rok predviđen samo kada se ponavljanje traži zbog toga što je u donošenju odluke sudjelovao sudac koji je po zakonu morao biti izuzet, odnosno koji je rješenjem suda bio izuzet. Takva roka nema kada se ponavljanje traži zbog toga što je u donošenju odluke sudjelovala osoba koja nema svojstvo suca, odnosno takav se razlog može isticati bez ograničenja pod uvjetom da je istaknut unutar subjektivnog roka od trideset dana od saznanja predlagatelja za taj razlog.

Kad se usporede ovaj razlog i spomenute pretpostavke s rješenjima sadržanima u odredbi paragrafa 579. ZPO-a, uočava se da se u njemačkom zakonodavstvu ponavljanje postupka zbog ovog razloga može postići tužbom radi poništenja. Međutim njemački zakonodavac tu razlikuje nekoliko situacija. Prva je situacija u kojoj sud nije bio sastavljen sukladno propisima. Kod ovog razloga ZPO u paragrafu 579. stavku 2. propisuje dodatnu pretpostavku. Naime neće se moći pozivati na ovaj razlog ako se poništenje zbog tog razloga moglo postići žalbom, pa je to propušteno učiniti. Druga je situacija kada je u donošenju presude sudjelovao sudac koji je po zakonu morao biti izuzet (izuzeće u užem smislu). Ovdje njemačko zakonodavstvo, baš kao i hrvatsko, traži da se taj razlog nije bezuspješno isticao tijekom prijašnjeg postupka. Treća je situacija kada se sudac izuzeo zbog moguće pristranosti ili je zahtjev za njegovo izuzeće zbog moguće pristranosti ocijenjen opravdanim (izuzeće u širem smislu). I ovdje se neće moći pozivati na ovaj razlog ako se poništenje zbog tog razloga moglo postići žalbom, pa to nije učinjeno.

Kad se usporede navedena rješenja sadržana u ZPO-u s onima u ZPP-u, vidljivo je da se u njemačkom pravu jedino kod izuzeća u užem smislu uvjetuje da taj razlog nije ranije bezuspješno istican. Nadalje, ondje se spomenuti razlozi za ponavljanje ne uvjetuju

²⁹ Zakonodavac odredbom članka 423. ZPP-a propisuje dvije vrste rokova, subjektivne i objektivne rokove. Prvi se računaju od određenog subjektivnog momenta na strani podnositelja prijedloga, dok se drugi računaju od određenog objektivnog trenutka, odnosno nastupanja određene pravno relevantne činjenice. Protekom objektivnog roka subjektivni se rokovi više ne mogu konzumirati.

³⁰ Članak 423. stavak 1. točka 1. u svezi sa stavkom 2. istog članka ZPP-a.

³¹ Članak 423. stavak 3. ZPP-a.

dokazivanjem nepostojanja krivnje na strani podnositelja prijedloga zbog toga što ovaj te razloge nije iznosio do pravomoćnog okončanja prijašnjeg postupka. Međutim kod razloga nepravilnosti u sastavu suda te izuzeća u širem smislu njemačko pravo ograničava mogućnost ponavljanja ako se na iste razloge moglo upirati u žalbi, a to nije učinjeno.

Kad se ima u vidu prethodno navedeno i rješenja prihvaćena u njemačkom zakonodavstvu, trebalo bi, prema mišljenju ovog autora, razmisliti *de lege ferenda* o revidiranju posebnih pretpostavaka od kojih zavisi dopustivost ponavljanja postupka zbog ovog razloga u hrvatskom parničnom procesnom pravu na način da se ukloni uočena dvojba.

3.4.2.2. Onemogućavanje raspravljanja pred sudom

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 2. ZPP-a propisano je da se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može na prijedlog stranke ponoviti ako nezakonitim postupanjem, a osobito propuštanjem dostave, stranci nije dana mogućnost da raspravlja pred sudom.³²

Ovdje je riječ o razlogu za ponavljanje zbog povrede načela saslušanja stranaka, jednog od temeljnih načela na kojima počiva ZPP. Riječ je o razlogu koji se sadržajno podudara sa žalbenim razlogom apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 1. ZPP-a.³³ To znači da ovaj razlog ne predstavlja samo razlog za ponavljanje već predstavlja i apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka zbog koje je dopuštena žalba, ali i tzv. redovna revizija.³⁴ Na navedenu povredu žalbeni sud ne pazi po službenoj dužnosti, već je nužno da se parnična stranka na nju izrijekom pozove. Na istu povredu kao razlog za ponavljanje postupka sud također ne pazi po službenoj

³² Tako se u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev 1642/1995-2 od 7. 6. 1995. zauzima shvaćanje kako se prijedlogom za ponavljanje može tražiti ponavljanje samo onog postupka koji je završio pravomoćnom odlukom suda, pa kada odluka nije dostavljena stranci, ona nije pravomoćna te tada ponavljanje nije dopušteno. U tom predmetu rješenjem suda drugog stupnja bilo je potvrđeno prvostupanjsko rješenje kojim je odbačen prijedlog tuženice za ponavljanje postupka kao nedopušten. Tuženica je protiv rješenja suda drugog stupnja izjavila reviziju pozivajući se na to da njezinu staratelju nije bila dostavljena prvostupanjska presuda u brakorazvodnoj parnici, pa da zbog toga nije nastupila pravomoćnost presude i da nisu mogle nastati ni njezine pravne posljedice. Ovdje je potrebno precizirati kako je navedeno stajalište primjenjivo samo kod prvostupanjskih sudskih odluka budući da odluke drugostupanjskog i revizijskog suda svojstvo pravomoćnosti stječu njihovim donošenjem.

³³ Tako je člankom 354. stavkom 2. točkom 6. ZPP-a propisano da bitna povreda uvijek postoji, odnosno člankom 421. stavkom 1. točkom 2. ZPP-a da se postupak može ponoviti, ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a osobito propuštanjem dostave, nije dana mogućnost da raspravlja pred sudom.

³⁴ Odredbom članka 385. stavka 1. ZPP-a propisano je da se protiv drugostupanjske presude protiv koje se može podnijeti revizija iz članka 382. stavka 1. ZPP-a (tzv. redovna revizija) revizija može podnijeti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. istog Zakona, osim ako se povreda odnosi na stvarnu i mjesnu nadležnost (članak 354. stavak 2. točka 3.), ako je prvostupanjski sud protivno odredbama ovoga Zakona donio presudu bez održavanja rasprave (članak 354. stavak 2. točka 5.) ili ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica (članak 354. stavak 2. točka 9.). To znači da je revizija dopuštena zbog ove bitne povrede, koja je ujedno i razlog za ponavljanje.

dužnosti, već je nužno da se taj razlog u prijedlogu za ponavljanje posebno istakne kao razlog zbog kojeg se ponavljanje traži.

Bitno je naglasiti kako samo ona stranka kojoj je onemogućeno raspravljanje pred sudom može tražiti ponavljanje postupka.³⁵ Nedostavljanje, odnosno nepravilno dostavljanje presude ili rješenja kojim se završava postupak ne predstavlja razlog za ponavljanje postupka.³⁶

Kao i kod prethodnog razloga, da bi se s uspjehom pozvalo na ovaj razlog, mora biti ispunjena dodatna pretpostavka iz članka 422. stavka 1. ZPP-a, odnosno da se na ovaj razlog predlagatelj nije bez uspjeha pozivao u prijašnjem postupku.³⁷ S obzirom na gramatičku konstrukciju spomenute odredbe, koja ne ostavlja mogućnost drugačijeg tumačenja, mišljenje je ovog autora kako bi se podnositelj prijedloga za ponavljanje mogao pozivati na ovaj razlog iako se na njega nije pozvao u žalbi kao na apsolutno bitnu povredu parničnog postupka. Naime prijašnji se postupak iscrpljuje pravomoćnošću sudske odluke, pa iz navedenog članka proizlazi kako stranka koja se na navedenu povredu nije pozvala u žalbi ima mogućnost kasnije pozvati se na nju kao na razlog za ponavljanje.³⁸ Drugo je pitanje opravdanosti i smislenosti navedene pretpostavke budući da takva pretpostavka ostavlja mogućnost zloupotreba od strane nesavjesne stranke, odnosno predlagatelja.

³⁵ U praksi se postavilo pitanje može li se u povodu prijedloga za ponavljanje postupka u parnici ispitivati pravna valjanost odluke o postavljanju privremenog zastupnika i odluke o imenovanju skrbnika za poseban slučaj. Sudovi su na navedeno pitanje odgovarali različito. U pravnoj je teoriji tako izraženo stajalište po kojem parnični sud nije ovlašten ispitivati valjanost odluke centra za socijalnu skrb o imenovanju skrbnika za poseban slučaj jer je takva odluka po svojem značenju upravni akt kojim je sud vezan u granicama njegove pravomoćnosti. Situacija je različita kod imenovanja privremenog zastupnika budući da imenovanje privremenog zastupnika predstavlja jednu od odluka kojom se upravlja postupkom, pa je sud povodom prijedloga za ponavljanje postupka dužan i ovlašten preispitati jesu li postojale pretpostavke za donošenje rješenja o postavljanju privremenog zastupnika, o čemu će onda ovisiti i njegova odluka o prijedlogu za ponavljanje postupka. Više o tome vidi u: Kaladić, Ivan, *Može li se povodom prijedloga za ponavljanje postupka u parnici ispitivati pravna valjanost odluke o postavljanju privremenog zastupnika i odluke o imenovanju skrbnika za poseban slučaj*, *Pravo i porezi*, 2001, br. 4, str. 48.

³⁶ Radić, Zrinka, *Ukidanje potvrde pravomoćnosti i ponavljanje postupka uz osvrt na ukidanje potvrde konačnosti i obnovu postupka*, *Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse*, 2016.

³⁷ Treba imati na umu da se prijašnji postupak odnosi na parnični postupak okončan pravomoćnom sudskom odlukom. To znači da se neće moći s uspjehom pozivati na ovaj razlog za ponavljanje ako se na isti razlog, koji zapravo predstavlja apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka, pozvalo makar i u žalbi s obzirom na to da žalbeni sud na tu povredu postupka ne pazi po službenoj dužnosti.

³⁸ Prof. Dika zauzima drugačije stajalište ističući da bi trebalo, polazeći od načela pravnog interesa, izvesti stav da stranci ne bi bila uskraćena mogućnost da raspravlja pred sudom ako se u prijašnjem postupku mogla pozvati na to da joj je ta mogućnost uskraćena, npr. (u krajnjoj liniji) u žalbi ili reviziji (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 374). Premda je navedeno stajalište smisljeno i opravdano, ovaj autor smatra kako sadašnja gramatička konstrukcija ne dopušta takvo široko tumačenje odredbe članka 422. stavka 1. u svezi s člankom 421. stavkom 1. točkom 2. ZPP-a. Mišljenje je ovog autora kako pravna sigurnost izvire iz pravne norme i njezine smislene primjene, pa ako je takva norma nedvosmislena, kao što je to spomenuta, tada nema mjesta njezinu ekstenzivnom tumačenju, koliko god se to činilo smislenim i u skladu s načelom pravnog interesa. Dakle preostaje razmisliti o revidiranju spomenute odredbe, među ostalim i u smjeru onoga što primjećuje prof. Dika.

S naprijed navedenim u svezi treba istaknuti kako se ovaj razlog, za razliku od prethodnog razloga, dodatno ne uvjetuje nepostojanjem krivnje na strani predlagatelja zbog toga što se na njega nije pozivao prije nego što je prijašnji postupak završen pravomoćnom sudskom odlukom.

Bilo kako bilo, ovaj razlog predstavlja osobito tešku povredu odredaba parničnog postupka, odnosno povredu načela saslušanja stranaka na kojem se temelji parnični postupak i koje je sud dužan omogućiti strankama pazeći na njegovu punu afirmaciju, što je zakonodavac očito prepoznao kada nije propisao objektivni rok za podnošenje prijedloga za ponavljanje zbog ovog razloga. To znači da će se prijedlog za ponavljanje zbog ovog razloga moći podnijeti samo unutar subjektivnog roka od 30 dana računajući od dana kada je odluka dostavljena stranci.³⁹ Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju.

Kad se uspoređuje navedeni razlog za ponavljanje s razlozima za ponavljanje u njemačkom zakonodavstvu, razvidno je da ZPO povredu načela saslušanja stranaka ne prepoznaje kao razlog za ponavljanje postupka.⁴⁰

3.4.2.3. Povrede pravila o zastupanju, stranačkoj i parničnoj sposobnosti

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 3. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može na prijedlog stranke ponoviti zbog razloga koji predstavljaju povrede pravila o zastupanju, stranačkoj i parničnoj sposobnosti, i to: a) ako je u postupku kao tužitelj ili tuženik sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, b) ako stranku koja je pravna osoba nije zastupala ovlaštena osoba, c) ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik, d) ako zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke nije imao potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku, ako vođenje parnice, odnosno obavljanje pojedinih radnji u postupku, nije bilo naknadno odobreno.

³⁹ Dakle rok se ne računa od dana kada je stranaka saznala za ovaj razlog, kao što je to kod prethodnog razloga, već od dana kad je odluka dostavljena. Međutim postavlja se pitanje što kad stranci prvostupanjska odluka nije dostavljena. U praksi je zauzeto stajalište da tada takva odluka prema stranci nije postala pravomoćna, pa da se ona ne može koristiti ovim izvanrednim pravnim lijekom, jer za takvo što nisu ispunjene pretpostavke (Vrhovni sud Republike Hrvatske, Rev-1930/94, od 22. svibnja 1996. godine).

⁴⁰ Omogućavanje ponavljanja postupka zbog ovog razloga, po mišljenju ovog autora, opravdano je te doprinosi punoj afirmaciji načela saslušanja stranaka kao jednog od stožernih načela na kojima se zasniva hrvatsko parnično procesno pravo.

I ovdje je riječ o tome da se ovaj razlog sadržajno podudara sa žalbenim razlogom apsolutno bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 8. ZPP-a, zbog kojeg je dopuštena žalba, ali i tzv. redovna revizija.⁴¹

Na navedenu povredu žalbeni sud, ali ne i revizijski, pazi po službenoj dužnosti, dok na istu povredu kao razlog za ponavljanje postupka sud ne pazi po službenoj dužnosti, već je nužno da se taj razlog u prijedlogu za ponavljanje posebno istakne kao razlog zbog kojeg se ponavljanje traži.⁴²

I kod ovog razloga, da bi se s uspjehom pozvalo na njega, mora biti ispunjena dodatna pretpostavka iz članka 422. stavka 1. ZPP-a, odnosno da se na ovaj razlog predlagatelj nije bez uspjeha pozivao u prijašnjem postupku.

Dakle samo ona stranka koja navedeni razlog, odnosno apsolutno bitnu povredu, nije isticala u prijašnjem postupku ima mogućnost zahtijevati ponavljanje postupka zbog tog razloga. Međutim može se postaviti pitanje treba li ponavljanje ipak dopustiti u situaciji kada se stranka u prijašnjem postupku pozvala na taj razlog bez uspjeha, a imajući u vidu činjenicu da taj razlog predstavlja apsolutno bitnu povredu parničnog postupka, na koju je žalbeni sud dužan paziti po službenoj dužnosti. Negativnim odgovorom na navedeno pitanje, a koji proizlazi iz gramatičke konstrukcije navedene odredbe, moglo bi se zaključiti da Zakon onemogućuje savjesnu stranku u ponavljanju postupka samo zbog toga što je konzumirala svoje pravo upozoravajući u prijašnjem postupku na ovaj razlog, odnosno povredu, premda je dužnost žalbenog suda bila da po službenoj dužnosti ispita je li u postupku došlo do navedene povrede te da je sankcionira. Međutim ovdje treba imati na umu kako stranka zbog ovog razloga može uložiti žalbu te, sukladno Zakonom propisanim pretpostavkama, odnosno ograničenjima, i tzv. redovnu reviziju, kojima bi trebala biti osigurana dostatna mogućnost pravne zaštite zbog navedenog razloga. Upravo tu logiku slijedi spomenuto zakonsko rješenje polazeći od toga da je na taj način strankama osigurana dostatna mogućnost konzumacije pravnih lijekova zbog ovog razloga. No s tim u svezi moglo bi se postaviti pitanje što je potrebno napraviti u situaciji kada revizija nije dopuštena, odnosno kada se stranka u reviziji već pozvala na navedene razloge. Može li se tada govoriti o dostatnoj pravnoj zaštiti? Bez obzira na spomenuta pitanja sadašnje je zakonsko rješenje u pitanju jasno i nedvosmisleno. Kad se ima u vidu

⁴¹ Odredbom članka 385. stavka 1. ZPP-a propisano je da se protiv drugostupanjske presude protiv koje se može podnijeti revizija iz članka 382. stavka 1. ZPP-a (tzv. redovna revizija) revizija može podnijeti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. istog Zakona, osim ako se povreda odnosi na stvarnu i mjesnu nadležnost (članak 354. stavak 2. točka 3.), ako je prvostupanjski sud, protivno odredbama ovoga Zakona, donio presudu bez održavanja rasprave (članak 354. stavak 2. točka 5.) ili ako je odlučeno o zahtjevu o kojem već teče parnica (članak 354. stavak 2. točka 9.). To znači da je revizija dopuštena zbog ove bitne povrede, koja je ujedno i razlog za ponavljanje.

⁴² Tako je člankom 365. stavkom 2. ZPP-a propisano da drugostupanjski sud ispituje prvostupanjsku presudu u granicama razloga navedenih u žalbi pazeći po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 2., 4., 8., 9., 11., 13. i 14. ovoga Zakona i na pravilnu primjenu materijalnog prava. Člankom 392.a stavkom 1. ZPP-a propisano je da u povodu revizije iz članka 382. stavka 1. tog Zakona revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem se ona pobija revizijom i samo u granicama razloga određeno navedenih u reviziji.

navedeno, treba istaknuti da su rješenja sadržana u njemačkom parničnom procesnom pravu, koja će biti prikazana u nastavku, ponešto drugačija.

Treba napomenuti kako se ovaj razlog ne uvjetuje nepostojanjem krivnje na strani predlagatelja zbog toga što se na njega nije pozivao prije nego što je prijašnji postupak završen pravomoćnom sudskom odlukom, što je i logično jer je dužnost žalbenog suda da na navedeni razlog kao osobito tešku apsolutno bitnu povredu parničnog postupka pazi po službenoj dužnosti.

Kako i kod prethodnog razloga, i ovaj razlog predstavlja osobito tešku povredu odredaba parničnog postupka, što je zakonodavac očito prepoznao kada nije propisao objektivni rok za podnošenje prijedloga za ponavljanje zbog ovog razloga. To znači da će se prijedlog za ponavljanje zbog ovog razloga moći podnijeti samo unutar subjektivnog roka od 30 dana, računajući:

- od dana kad je odluka dostavljena toj osobi ako je u postupku kao tužitelj ili tuženik sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku
- od dana kad je odluka dostavljena stranci, odnosno njezinu zakonskom zastupniku, ako stranku koja je pravna osoba nije zastupala ovlaštena osoba ili ako parnično nesposobnu stranku nije zastupao zakonski zastupnik
- od dana kad je stranka saznala za to da zakonski zastupnik, odnosno punomoćnik stranke, nije imao potrebno ovlaštenje za vođenje parnice ili za pojedine radnje u postupku.⁴³

Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju.

Kad se usporede ovi razlozi za ponavljanje s rješenjima sadržanima u njemačkom parničnom procesnom pravu, uočava se kako iz odredbe paragrafa 579. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom zbog poništenja, ali samo ako jedna od stranaka nije bila zastupljena u skladu s propisima, i to pod uvjetom da nije izričito ili prešutno pristala na vođenje postupka. Dakle ponavljanje postupka u njemačkom pravu neće biti moguće zbog povrede pravila o parničnoj ili stranačkoj nesposobnosti, kako je to omogućeno u hrvatskom pravu. S tim u vezi bitno je naglasiti kako njemačko parnično procesno pravo spomenute razloge za ponavljanje ne

⁴³ Zakonodavac se odlučio za složeniji pristup računanju subjektivnog roka imajući u vidu specifičnosti pojedinih razloga, čemu se na prvi pogled ne bi moglo prigovoriti. Primjerice moguće je da stranka tek nakon dostavljanja odluke sazna da njezin zakonski zastupnik nije imao potrebno ovlaštenje za priznanje ili odricanje tužbenog zahtjeva, pa se pokazuje opravdanim da taj rok teče od saznanja stranke za taj razlog. Međutim pitanje je opravdanosti računanja roka na taj način u slučaju punomoćnika kojem stranka nije ograničila ovlaštenja budući da takav punomoćnik može sukladno članku 95. ZPP-a poduzimati sve radnje u postupku, pa bi interes pravne sigurnosti, po mišljenju ovog autora, nalagao da se u slučaju punomoćnika ovaj rok računa od dana dostavljanja odluke.

uvjetuje dokazivanjem nepostojanja krivnje na strani podnositelja prijedloga zbog toga što ovaj te razloge nije iznosio do pravomoćnog okončanja prijašnjeg postupka, odnosno zbog toga što je taj razlog bio bez uspjeha iznesen u prijašnjem postupku.⁴⁴ Možda bi, kad se imaju u vidu prethodno postavljena pitanja, rješenja sadržana u hrvatskom parničnom procesnom pravu trebalo *de lege ferenda* približiti onima sadržanima u njemačkom parničnom procesnom pravu.

3.4.2.4. Mogućnost upotrebe pravomoćne sudske odluke donesene ranije među istim strankama o istom zahtjevu

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 7. ZPP-a propisano je da se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može na prijedlog stranke ponoviti ako stranka stekne mogućnost upotrijebiti pravomoćnu odluku suda koja je ranije među istim strankama donesena o istom zahtjevu

Ovaj razlog za ponavljanje predstavlja zapravo povredu pravila o pravomoćnosti, odnosno apsolutno bitnu povredu odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 9. ZPP-a zbog koje je moguće izjaviti žalbu.⁴⁵ Zbog povrede pravila o pravomoćnosti dopuštena je i revizija.⁴⁶

Na navedenu povredu žalbeni sud, ali ne i revizijski, pazi po službenoj dužnosti, dok na istu povredu kao razlog za ponavljanje postupka sud ne pazi po službenoj dužnosti, već je

⁴⁴ Stajalište je ovog autora da je ovdje hrvatski zakonodavac zauzeo fleksibilnije, u svakom slučaju ispravno, stajalište kada je omogućio ponavljanje i zbog povrede pravila o stranačkoj i parničnoj sposobnosti, a ne samo zbog povreda pravila o zastupanju. Očito uvažavajući činjenicu da je riječ o osobito teškim povredama postupka, na koje je sud dužan paziti po službenoj dužnosti te na taj način ostvariti punu afirmaciju načela zakonitog i pravičnog odvijanja parničnog postupka. Naime treba imati na umu da je temeljna dužnost suda da od početka postupka pazi tko može biti stranka u postupku i može li svojom voljom uzrokovati procesnopravno relevantne učinke. Ne ispuni li sud tu zadaću, ne može se govoriti o zakonito, odnosno pravično provedenom postupku koji omogućuje ostvarenje pravne sigurnosti, pa je opravdano omogućiti anuliranje takvih povreda ponavljanjem postupka.

⁴⁵ Člankom 354. stavkom 2. točkom 9. ZPP-a propisano je da bitna povreda parničnog postupka uvijek postoji ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica, ili o kojemu je već prije pravomoćno presuđeno, ili o kojemu je već zaključena sudska nagodba ili nagodba koja po posebnim propisima ima svojstvo sudske nagodbe. Za razliku od navedenoga člankom 421. stavkom 1. točkom 7. ZPP-a propisano je kako se postupak pravomoćno završen odlukom suda može ponoviti ako stranka stekne mogućnost upotrijebiti pravomoćnu odluku suda koja je ranije među istim strankama donesena o istom zahtjevu. Usporedbom navedenih zakonskih odredaba razvidno je da se one sadržajno ne podudaraju budući da ponavljanje postupka, baš kao i revizija (članak 385. stavak 1. točka 1. ZPP-a), nije dopuštena zbog povrede pravila o litispencijiji.

⁴⁶ Odredbom članka 385. stavka 1. ZPP-a propisano je da se protiv drugostupanjske presude protiv koje se može podnijeti revizija iz članka 382. stavka 1. ZPP-a (tzv. redovna revizija) revizija može podnijeti zbog bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. istog Zakona, osim ako se povreda odnosi na stvarnu i mjesnu nadležnost (članak 354. stavak 2. točka 3.), ako je prvostupanjski sud protivno odredbama ovoga Zakona donio presudu bez održavanja rasprave (članak 354. stavak 2. točka 5.) ili ako je odlučeno o zahtjevu o kojemu već teče parnica (članak 354. stavak 2. točka 9.). To znači da je revizija dopuštena zbog ove bitne povrede, koja je ujedno i razlog za ponavljanje.

nužno da se taj razlog u prijedlogu za ponavljanje posebno istakne kao razlog zbog kojeg se ponavljanje traži.⁴⁷

Kod ovog razloga za ponavljanje u pravnoj se teoriji javila dvojba u vezi sa sintagmom „pravomoćna odluka suda koja je ranije među istim strankama donesena o istom zahtjevu“. Naime postavilo se pitanje treba li tu sintagmu shvatiti u smislu da je riječ o odluci koja je donesena prije pobijane odluke, neovisno o tome je li prije ili nakon nje postala pravomoćna, ili u smislu da se treba raditi o odluci suda koja je među istim strankama donesena o istom zahtjevu, ali koja je postala pravomoćna prije pobijane odluke. Profesor Dika smatra kako bi trebalo prihvatiti drugu interpretativnu mogućnost, a tom se mišljenju priklanja i ovaj autor. Kako to profesor Dika obrazlaže: „Okolnost da je neka odluka prije donesena ne može biti razlog za to da se traži ponavljanje postupka u kojem je kasnije donesena odluka koja je, međutim, prije postala pravomoćna. Samo bi odluka koja je prije postala pravomoćna priječila ponovno odlučivanje o onome o čemu je njome odlučeno – u tome se očituje negativni učinak pravomoćnosti (*ne bis in idem*).“⁴⁸

Također, a s obzirom na to da se zbog ovog razloga ponavljanje može tražiti ako stranka stekne mogućnost upotrijebiti „pravomoćnu odluku suda“, postavilo se pitanje moraju li se po formi podudarati odluka zbog koje se traži ponavljanje i kasnija, pobijana odluka, te pitanje obuhvaća li pojam sudske odluke i nagodbu sklopljenu pred sudom. S tim u svezi u teoriji je zauzeto stajalište kako takva podudarnost nije nužna. U obrazloženju navedenog stajališta navodi se primjer pravomoćnog manifestacijskog rješenja u povodu stupnjevite tužbe koje bi moglo biti osnovom za traženje ponavljanja postupka okončanog samostalnom manifestacijskom presudom, koja je kasnije postala pravomoćna.⁴⁹ Jednako tako, zauzeto je stajalište da bi se ponavljanje moglo tražiti i ako bi između stranaka o istom zahtjevu bila zaključena sudska nagodba ili nagodba koja po posebnim propisima ima svojstvo sudske nagodbe.⁵⁰ U obrazloženju navedenog stajališta navodi se kako je sudska nagodba po (nekim) svojim učincima izjednačena s pravomoćnom sudskom odlukom zbog čijeg se postojanja može izjaviti i žalba i revizija, pa da bi trebalo iz istog razloga moći tražiti i ponavljanje postupka.⁵¹

Da bi se s uspjehom pozvalo na ovaj razlog, mora biti ispunjena dodatna pretpostavka iz članka 422. stavka 2. ZPP-a, kojim je propisano da se ovaj razlog za ponavljanje može isticati te ponavljanje dopustiti samo ako ga stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti prije nego što je prijašnji postupak pravomoćno završen sudskom odlukom.⁵² Dakle sud

⁴⁷ Tako je člankom 365. stavkom 2. ZPP-a propisano da drugostupanjski sud ispituje prvostupanjsku presudu u granicama razloga navedenih u žalbi pazeći po službenoj dužnosti na bitne povrede odredaba parničnog postupka iz članka 354. stavka 2. točke 2., 4., 8., 9., 11., 13. i 14. ovoga Zakona i na pravilnu primjenu materijalnog prava. Člankom 392.a stavkom 1. ZPP-a propisano je da u povodu revizije iz članka 382. stavka 1. tog Zakona revizijski sud ispituje pobijanu presudu samo u onom dijelu u kojem se ona pobija revizijom i samo u granicama razloga određeno navedenih u reviziji.

⁴⁸ Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 376 do 377.

⁴⁹ Ibid., str. 377.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid., str. 381.

će po službenoj dužnosti morati ispitati postoji li krivnja podnositelja prijedloga zbog toga što taj razlog nije istaknuo do pravomoćnosti sudske odluke. Teret dokazivanja nepostojanja krivnje bio bi na podnositelju zahtjeva. To znači da će stranka u postupku uvijek morati sud upućivati na raniju pravomoćnu odluku bilo njezinim prilaganjem kao isprave bilo pozivanjem i upozoravanjem na postupak u kojem je donesena, jer se u suprotnom ne bi mogla pozivati na ovaj razlog kao razlog ponavljanja. Razlog je to što se od stranaka zahtijeva savjesno korištenje procesnih ovlaštenja, a stranka koja tijekom prijašnjeg postupka nije barem upozoravala na postupak u kojem je donesena odluka koja je prije postala pravomoćna ne bi se mogla smatrati savjesnom strankom.

Dopustivost ovog razloga ne uvjetuje se time da on nije bio bez uspjeha iznesen u prijašnjem postupku, što bi značilo da se ponavljanje može tražiti ako bi se u prijašnjem postupku stranka na ovaj razlog bezuspješno pozivala. Ovdje dolazimo do zaključka da bi se ponavljanje zbog ovog razloga moglo zahtijevati iako je već o tom razlogu bilo riješeno obijanjem žalbe, odnosno revizije, što ne bi bilo ispravno jer bi se na taj način otvorila mogućnost da prvostupanjski sud ispituje zakonitost odluka viših sudova kojima je pravomoćno odlučeno o postojanju razloga za pobijanje prvostupanjske odluke. S tim u svezi priklanjamo se shvaćanju profesora Dike, koji upozorava da bi pravomoćno obijanje devolutivnog pravnog lijeka zbog određenog razloga trebalo priječiti podnošenje remonstrativnog pravnog lijeka zbog istog razloga jer dolazi do izražaja princip *ne bis in idem*, odnosno zabrana ponovnog rješavanja pitanja o kojem je pravomoćno odlučeno, pa ponavljanje u tom slučaju ne bi bilo dopušteno.⁵³ Kraj takva stanja stvari trebalo bi zauzeti stajalište da se ponavljanje zbog ovog razloga ne može tražiti ne samo ako stranka nije bez svoje krivnje mogla te razloge isticati prije negoli je prijašnji postupak završen pravomoćnom odlukom već i ako je taj razlog bez uspjeha iznosila u prijašnjem postupku.

Daljnja pretpostavka dopustivosti ovog pravnog lijeka jest njegovo podnošenje unutar subjektivnog roka od 30 dana računajući od dana kada je stranka mogla upotrijebiti pravomoćnu odluku koja je razlog ponavljanja postupka, a ne od dana kad je stranka saznala za taj razlog. Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju. Za razliku od prethodnog razloga, koji također predstavlja osobito tešku povredu odredaba parničnog postupka, na koju žalbeni sud pazi po službenoj dužnosti, kod ovog razloga zakonodavac je propisao objektivni rok od pet godina od pravomoćnosti odluke nakon kojeg se ponavljanje ne može tražiti.

Ovaj razlog za ponavljanje postupka prepoznaje i njemačko parnično procesno pravo. Naime iz odredbe paragrafa 580. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu ako stranka pronade ili je u stanju koristiti u istom predmetu donesenu prije pravomoćnu presudu. Paragrafom 582. ZPO-a ovaj se razlog dodatno uvjetuje nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u

ranijem postupku pozivala na taj razlog. Međutim odredba paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisuje da se dokaz činjenica na kojima se temelji tužba zbog ponovnog suđenja ne može izvesti saslušanjem stranaka. Navedeno vrijedi i kod ovog razloga, što je i razumljivo budući da postojanje ovog razloga treba dokazivati ispravom, odnosno presudom.

3.4.3. Određena kaznena djela

3.4.3.1. Kazneno djelo suca, zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke, protivne stranke ili treće osobe

Člankom 421. stavkom 1. točkom 6. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako je do odluke suda došlo zbog kaznenog djela suca, zakonskog zastupnika ili punomoćnika stranke, protivne stranke ili koje treće osobe.⁵⁴

Iz sadržaja navedene zakonske odredbe proizlazi da odluka mora biti posljedica kaznenog djela. Kaznena djela nisu navedena, pa u obzir može doći više različitih kaznenih djela. Međutim počinjeno kazneno djelo i odluka moraju biti u takvoj vezi da bez kaznenog djela do takve odluke, odnosno odluke takva sadržaja, ne bi došlo.

Zakon kod ovog razloga ne propisuje dodatne posebne pretpostavke dopustivosti, kao što to propisuje kod prethodnih razloga, osim prekluzivnih rokova unutar kojih se prijedlog za ponavljanje može podnijeti.

Naime odredbom članka 423. stavka 1. točke 4. ZPP-a propisano je kako se zbog ovoga razloga prijedlog za ponavljanje može podnijeti unutar subjektivnog roka od trideset dana računajući:

- od dana kad je stranka saznala za pravomoćnu presudu u kaznenom postupku ako je kazneni postupak pravomoćno okončan
- od dana kad je stranka saznala za obustavu tog postupka ili za okolnosti zbog kojih se postupak ne može pokrenuti ako se kazneni postupak ne može provesti.

⁵⁴ U pravnoj je teoriji izraženo stajalište da su kaznena djela u stvari nove činjenice koje bi, da se za njih znalo u vrijeme donošenja odluke, rezultirale povoljnijom odlukom za predlagatelja, a koje su sistematizirane u zasebne razloge za ponavljanje vjerojatno zbog toga što su uvjeti za traženje ponavljanja iz tih razloga povoljniji od općih. Navedeno stajalište trpi opravdane kritike, pri čemu se navodi kako neka od kaznenih djela ne predstavljaju činjenice na temelju kojih bi za stranku bila donesena povoljnija odluka. Naime neka od kaznenih djela, primjerice kaznena djela suca, predstavljala bi procesnopravnu povredu (bitnu povredu), a ne materijalnopravnu činjenicu (više o tome vidi u: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 385).

Ako bi ovaj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju.

Istekom objektivnog roka od pet godina od dana kada je odluka postala pravomoćna prijedlog za ponavljanje postupka zbog ovog razloga ne može se podnijeti, odnosno ako i bude podnesen, bit će rješenjem kao nepravovremen odbačen.

Međutim iako to ZPP izričito ne propisuje, kad se tumači naprijed spomenuta zakonska odredba, može se zaključiti kako su dodatne pretpostavke za ponavljanje iz ovog razloga pravomoćna osuđujuća presuda u kaznenom postupku, odnosno činjenica da je kazneni postupak obustavljen ili da se ne može provesti. U slučaju da je kazneni postupak obustavljen ili se ne može provesti sud bi u parničnom postupku o postojanju kaznenog djela morao odlučivati kao o prethodnom pitanju, a ta bi odluka imala pravni učinak samo u postupku ponavljanja.⁵⁵ Držimo da bi predlagatelj prethodno, odnosno već u prijedlogu, morao navesti dokazne prijedloge iz kojih bi proizlazilo da je kazneni postupak bio obustavljen ili da se nije mogao provesti.⁵⁶ Naime tek prestankom mogućnosti provođenja kaznenog postupka dolazi u obzir odlučivanje o počinjenju kaznenog djela kao o prejudicijelnom pitanju u okviru parničnog postupka i po tamo propisanim pravilima.

Kako kod ovog razloga nisu propisane dodatne pretpostavke nepostojanja krivnje zbog neiznošenja ovog razloga u prijašnjem postupku, odnosno nemogućnosti zahtijevanja ponavljanja zbog bezuspješnog iznošenja ovog razloga u prijašnjem postupku, javljaju se određene dvojbe. Naime moguće je da stranka tijekom parničnog postupka sazna za pravomoćno okončani kazneni postupak koji je rezultirao pravomoćnom osuđujućom presudom zbog počinjenja kaznenog djela jedne od prethodno navedenih osoba, a što je za posljedicu imalo za tu stranku donošenje nepovoljne odluke u tom istom parničnom postupku. Prema sadašnjem zakonskom uređenju navedena okolnost ne bi priječila da ta ista stranka poslije zahtijeva ponavljanje zbog toga što je do odluke u parničnom postupku došlo zbog počinjenja kaznenog djela. Čini se da sadašnje zakonsko uređenje kod ovog razloga otvara mogućnost zloupotrebe od strane nesavjesne stranke, koja bez obzira na činjenicu da je tijekom parničnog postupka znala za osuđujuću presudu može kasnije predlagati ponavljanje postupka.⁵⁷ Jednako tako, činjenica da stranka tijekom postupka

⁵⁵ Kaleb, Zorislav, Pravomoćna kaznena presuda kao razlog za ponavljanje parničnog postupka, Računovodstvo i financije, 54(2008), 3, str. 124.

⁵⁶ Primjerice da je kazneni postupak obustavljen jer je tužitelj odustao od optužbe ili postoje druge smetnje uz nastavak postupka iz članka 452. točke 2., 4., 5. i 6. Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, broj: 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17; dalje u tekstu: ZKP) ili da se ne može pokrenuti zbog smrti počinitelja kaznenog djela.

⁵⁷ Ovdje treba napomenuti kako profesor Dika zauzima stajalište da bi u slučaju u kojemu se podnositelj tijekom prijašnjeg postupka, u redovnom ili izvanrednom pravnom lijeku, pozvao na okolnost da je pobijana odluka rezultat kaznenog djela jedne od navedenih osoba, potkrepljujući svoju tvrdnju pravomoćnom presudom kaznenog suda, da bi pitanje postojanja ovog razloga bilo pravomoćno riješeno ako bi sud koji je odlučivao o pravnom lijeku odbio pravni lijek, odnosno ako bi ga odbacio, da se tada i ne bi odlučivalo o pitanju kaznenog djela u prijašnjem postupku (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 388.). Ovaj autor navedeno stajalište drži ispravnim, međutim sadašnje ga zakonsko uređenje ne podupire, što može rezultirati neujednačenom praksom u ovom pitanju, a time i narušavanjem pravne sigurnosti, pa bi *de lege*

sazna da se kazneni postupak vodi neće nužno biti od utjecaja na parnični postupak u tijeku, već će stranka imati pravo da nakon pravomoćno okončanog kaznenog postupka zahtijeva ponavljanje postupka, pod uvjetom da je rezultirao osuđujućom presudom neke od prethodno navedenih osoba i da je takvo kazneno djelo uzrok pravomoćne odluke u parničnom postupku.

I konačno, postavlja se pitanje opravdanosti ograničenja ponavljanja zbog ovog razloga objektivnim rokom od pet godina. Naime moguće je da kazneni postupak traje duže od propisanih pet godina od pravomoćnosti odluke u parničnom postupku, odnosno moguće je da tek nakon proteka pet godina od pravomoćnosti odluke u parničnom postupku kazneni postupak bude obustavljen ili nastupe takve okolnosti zbog kojih se ne može pokrenuti. Ovaj je autor mišljenja kako se na taj način relativizira načelo pravne sigurnosti onemogućivanjem ponavljanja pravomoćno okončanog parničnog postupka kontaminiranog kaznenim djelom te se na taj način saniraju ponekad i znatno teže posljedice od onih uzrokovanih kaznenim djelom.⁵⁸ S tim u svezi trebalo bi razmisliti *de lege ferenda* o izostavljanju objektivnog roka kod ovog razloga, pri čemu bi trebalo posebno voditi računa o trenutačnim potrebama pravne zbilje u Republici Hrvatskoj.

Kada se navedena rješenja usporede s onima u njemačkom parničnom procesnom pravu, uviđa se kako je ponavljanje i ondje moguće zbog ovog razloga. Naime iz odredbe paragrafa 580. točke 4. i 5. u svezi s odredbom paragrafa 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom radi ponovnog suđenja zbog sljedećih razloga: 1) ako je do presude došlo zbog kaznenog djela počinjenog u vezi s predmetom spora od strane zastupnika stranke, protivne stranke ili zastupnika protivne stranke; 2) ako je u donošenju presude sudjelovao sudac koji je u svezi s predmetom spora povrijedio svoje službene dužnosti na štetu stranke, a takva povreda podliježe kaznenom progonu. Iz navedenog je razvidno kako se spomenuti razlozi sadržajno u bitnome preklapaju s onima u ZPP-u, s time da kod navedenih razloga njemački zakonodavac postavlja nekoliko dodatnih ograničenja. Tako se paragrafom 582. ZPO-a ponavljanje zbog navedenih razloga dodatno uvjetuje nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na iste te razloge. Nadalje, odredbom paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenih razloga ne može izvesti saslušanjem stranaka. Navedeno je i razumljivo budući da je prethodnom odredbom paragrafa 581. stavka 1. ZPO-a propisano da se ponavljanje iz navedenih razloga, odnosno tužba za obnovu zbog istih razloga, može podnijeti samo ako je donesena pravomoćna kaznena presuda zbog počinjenja kaznenog djela ili ako nije moguće pokrenuti ili provesti kazneni postupak zbog drugih razloga osim nedostatka dokaza. I na kraju treba napomenuti da njemačko pravo, baš kao i hrvatsko, propisuje subjektivni rok od trideset dana te

ferenda trebalo razmisliti o revidiranju zakonskih rješenja kod ovog razloga i unošenju dodatne pretpostavke dopustivosti u smislu nemogućnosti zahtijevanja ponavljanja zbog bezuspješnog iznošenja ovog razloga u prijašnjem postupku.

⁵⁸ Zamislimo primjerice situacije iz sfere pretvorbe i privatizacije i tamo počinjenih kaznenih djela. I bez obzira na ustavnu normu o nezastarijevanju takvih kaznenih djela šteta se ne bi mogla sanirati ponavljanjem parničnog postupka u kojem je donesena odluka koja je posljedica kaznenog djela.

objektivni rok od pet godina za traženje ponavljanja. O tim rokovima bit će nešto više riječi u nastavku ovog rada.⁵⁹

3.4.3.2. Lažan iskaz svjedoka ili vještaka

Člankom 421. stavkom 1. točkom 5. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako se odluka suda temelji na lažnom iskazu svjedoka ili vještaka.

Kod ovog razloga *mutatis mutandis* vrijedi sve ono što je rečeno kod prethodnog razloga. Dakle mora postojati uzročna veza između lažnog iskaza i odluke, odnosno odluka na takvu lažnom iskazu mora biti utemeljena.⁶⁰ Uzročnu bi vezu bilo dovoljno samo učiniti vjerojatnom.⁶¹ Jednako kao i kod prethodnog razloga, ni kod ovog se razloga ne propisuju dodatne pretpostavke dopustivosti ponavljanja, pa se upućuje na u tom smislu iznesene dvojbe kod prethodnog razloga.

Ovdje treba primijetiti da kod ovog razloga zakon ne propisuje da je razlog ponavljanja kazneno djelo davanja lažnog iskaza, već samo lažni iskaz. Da će biti potrebno dokazati da je počinjeno kazneno djelo, slijedi iz članka 423. stavka 1. točke 4. ZPP-a, kojim je regulirano računanje subjektivnog roka za traženje ponavljanja. Naime iz navedenog članka proizlazi kako su i kod ovog razloga dodatne pretpostavke za ponavljanje, i to osuđujuća presuda u kaznenom postupku, odnosno činjenica da je kazneni postupak obustavljen ili da se ne može provesti.⁶² U slučaju da je kazneni postupak obustavljen ili se ne može provesti sud bi u parničnom postupku, odnosno u postupku ponavljanja, o

⁵⁹ Iz navedenog se može zaključiti kako je ponavljanje zbog ovih razloga sadržajno u bitnome slično regulirano u njemačkom i hrvatskom parničnom procesnom pravu, osim što je njemački zakonodavac izriječno propisao dodatne pretpostavke dopustivosti ponavljanja koje se tiču nepostojanja krivnje zbog nepozivanja na ove razloge u prijašnjem postupku te postojanja pravomoćne kaznene presude, odnosno nemogućnost pokretanja ili vođenja kaznenog postupka, posljedično čemu su eliminirane one dvojbe koje se mogu pojaviti u hrvatskom pravu.

⁶⁰ S tim u svezi profesor Dika ističe da, ako su lažni iskazi dani u drugom postupku, u kojem bi donesena odluka prejudicirala odluku koja se hoće pobijati, da bi onda zbog lažnog iskaza trebalo najprije ishoditi preinaku, ukidanje ili poništaj te prejudicirajuće odluke, pa da bi se u tom slučaju ponavljanje tražilo zbog naknadne izmjene odluke kojom je bila uvjetovana pobijana odluka (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 393). Mišljenje je ovog autora da je navedeno stajalište ispravno budući da se u tom slučaju radi o prejudicirajućoj odluci, a posljedično tomu o zasebnom razlogu za ponavljanje. Međutim ako se odluka u tom drugom postupku temelji na lažnom iskazu svjedoka ili vještaka, ali je u novom postupku kao dokazni prijedlog predloženo uvid i čitanje tog drugog spisa i njegovih zapisnika, pa je onda pobijana odluka utemeljena na lažnom iskazu danom u tom drugom postupku, tada ne bi bilo prepreke da se traži ponavljanje zbog ovog razloga, bez prethodne potrebe da se odluka donesena u drugom postupku preinači, ukine ili poništi.

⁶¹ Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 393.

⁶² Člankom 423. stavkom 1. točkom 4. ZPP-a propisano je kako se i zbog ovoga razloga prijedlog za ponavljanje može podnijeti unutar subjektivnog roka od trideset dana računajući od dana kad je stranka saznala za pravomoćnu presudu u kaznenom postupku ako je kazneni postupak pravomoćno okončan, odnosno računajući od dana kad je stranka saznala za obustavu tog postupka ili za okolnosti zbog kojih se postupak ne može pokrenuti ako se kazneni postupak ne može provesti. Istekom objektivnog roka od pet godina od dana kada je odluka u pobijanom parničnom postupku postala pravomoćna prijedlog za ponavljanje postupka zbog ovog razloga neće se moći s uspjehom podnijeti.

postojanju kaznenog djela davanja lažnog iskaza morao odlučivati kao o prethodnom pitanju, a ta bi odluka mogla imati pravni učinak samo u tom postupku ponavljanja. To zapravo znači da će se, gledano s procesnopravnog stajališta, pitanje lažnog iskaza nužno svesti na dokazivanje da je počinjeno kazneno djelo davanja lažnog iskaza, bilo pravomoćnom osuđujućom presudom donesenom u kaznenom postupku bilo po pravilima parničnog postupka, a u tom će se slučaju o tome odlučivati kao o prethodnom pitanju.⁶³

Kad se uspoređuje navedeno rješenje s onim u njemačkom parničnom procesnom pravu, razvidno je kako je ponavljanje i tamo moguće zbog ovog razloga. Naime iz odredbe paragrafa 580. točke 3. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu zbog toga što bi svjedok ili vještak u svom iskazu ili izvješću na kojem se presuda temelji povrijedio svoju dužnost kazivanja istine, a takva povreda podliježe kaznenom gonjenju. Međutim i kod navedenog razloga njemački zakonodavac postavlja nekoliko dodatnih ograničenja. Naime paragrafom 582. ZPO-a ponavljanje se zbog navedenog razloga dodatno uvjetuje nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na taj razlog. Nadalje, odredbom paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga ne može izvesti saslušanjem stranka. To je i razumljivo budući da je prethodnom odredbom paragrafa 581. stavka 1. ZPO-a propisano da se ponavljanje iz navedenih razloga, odnosno tužba za obnovu, zbog istih razloga može podnijeti samo ako je donesena pravomoćna kaznena presuda zbog počinjenja kaznenog djela ili ako nije moguće pokrenuti ili provesti kazneni postupak zbog drugih razloga osim nedostatka dokaza.

3.4.3.3. Krivotvorena isprava ili isprava u kojoj je ovjeren neistinit sadržaj

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 5. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako se odluka suda temelji na ispravi koja je krivotvorena ili u kojoj je ovjeren neistinit sadržaj.

Kod ovog razloga *mutatis mutandis* vrijedi sve ono što je rečeno kod prethodnog razloga. Dakle mora postojati uzročna veza između krivotvorene isprave ili isprave u kojoj je ovjeren neistinit sadržaj, odnosno odluka na takvoj ispravi mora biti utemeljena. Uzročnu bi vezu bilo dovoljno samo učiniti vjerojatnom. Jednako kao i kod prethodnog razloga, ni kod ovog se razloga ne propisuju dodatne pretpostavke dopustivosti ponavljanja, pa se upućuje na u tom smislu prethodno iznesene dvojbe.

Iz sadržaja navedene zakonske norme proizlazi kako ni kod ovog razloga nije propisano da je kazneno djelo razlog ponavljanja, već se samo govori o krivotvorenoj ispravi, odnosno ovjeri neistinitog sadržaja. Da će biti potrebno dokazati da je počinjeno kazneno djelo, slijedi iz članka 423. stavka 1. točke 4. ZPP-a, kojim je regulirano računanje

⁶³ Kazneno djelo davanja lažnog iskaza propisano je odredbom članka 305. Kaznenog zakona (Narodne novine, broj: 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17; dalje u tekstu: KZ).

subjektivnog roka za traženje ponavljanja, pa i ovdje vrijedi sve što je rečeno o tome kod prethodnog razloga. Iz navedene odredbe proizlazi kako su i kod ovog razloga dodatne pretpostavke za ponavljanje osuđujuća presuda u kaznenom postupku, odnosno činjenica da je kazneni postupak obustavljen ili da se ne može provesti, a to zapravo znači kako će se, gledajući s procesnopravnog stajališta, pitanje krivotvorene isprave, odnosno isprave u kojoj je ovjeren neistinit sadržaj, svesti na dokazivanje da je počinjeno takvo kazneno djelo, bilo pravomoćnom osuđujućom presudom donesenom u kaznenom postupku bilo po pravilima parničnog postupka, a u okviru postupka ponavljanja. U tom će se slučaju o tome odlučivati kao o prethodnom pitanju.⁶⁴

Analizom navedenog rješenja te njegovom usporedbom s onim u njemačkom parničnom procesnom pravu razvidno je kako je ponavljanje i ondje moguće zbog ovog razloga. Naime iz odredbe paragrafa 580. točke 2. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu zbog toga što bi isprava na kojoj se temelji presuda bila pogrešno sastavljena ili krivotvorena. Međutim i kod navedenog razloga njemački zakonodavac postavlja nekoliko dodatnih ograničenja. Naime paragrafom 582. ZPO-a ponavljanje se zbog navedenog razloga dodatno uvjetuje nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na taj razlog. Nadalje, odredbom paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga ne može izvesti saslušanjem stranaka. To je i razumljivo budući da je prethodnom odredbom paragrafa 581. stavka 1. ZPO-a propisano da se ponavljanje iz navedenih razloga, odnosno tužba za obnovu zbog istih razloga, može podnijeti samo ako je donesena pravomoćna kaznena presuda zbog počinjenja kaznenog djela ili ako nije moguće pokrenuti ili provesti kazneni postupak zbog drugih razloga osim nedostatka dokaza.

3.4.4. Nove činjenice i novi dokazi

3.4.4.1. Preinaka, ukidanje i poništaj prejudicijelne odluke

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 5. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako se odluka suda temelji na drugoj

⁶⁴ Kada se govori o kaznenom djelu krivotvorene isprave, tad u obzir može doći kazneno djelo krivotvorenja isprave iz članka 278. KZ-a, kazneno djelo krivotvorenja službene ili poslovne isprave iz članka 279. KZ-a, kazneno djelo krivotvorenja vrijednosnih papira iz članka 275. KZ-a te kazneno djelo ovjeravanja neistinitog sadržaja iz članka 281. KZ-a. Kada se govori o kaznenom djelu ovjeravanja neistinitog sadržaja, tada u obzir može doći kazneno djelo ovjeravanja neistinitog sadržaja iz članka 281. KZ-a te kazneno djelo krivotvorenja službene ili poslovne isprave iz članka 279. KZ-a. U oba slučaja na takvoj ispravi mora biti utemeljena sudska odluka u parničnom postupku. Tako se i u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Revr 446/2015-2 od 27. 1. 2016. navodi kako je, prema ustaljenoj sudskoj praksi revizijskog suda, u slučaju kada se ponavljanje pravomoćno završenog postupka zahtijeva zato što se odluka suda temelji na krivotvorenoj ispravi takve tvrdnje potrebno dokazati pravomoćnom presudom donesenom u kaznenom postupku.

odluci suda ili na odluci kakva drugog tijela, a ta odluka bude pravomoćno preinačena, ukinuta, odnosno poništena.

Ovdje je riječ o odluci čiji je sadržaj od značenja za parnični postupak koji je predmet ponavljanja i ondje donesenu odluku. Naime pobijana je odluka determinirana sadržajem prije donesene odluke, pa preinaka, ukidanje ili poništenje ranije odluke dovodi u pitanje osnove na kojima počiva pobijana odluka, zbog čega Zakon dozvoljava da se ponovi postupak u kojem je ona donesena jer je njegov ishod izvjesno mogao biti drugačiji da nije bilo te ranije odluke, odnosno da je ona bila drugačijeg sadržaja.⁶⁵

Kako bismo ovaj razlog razlikovali u odnosu na sljedeći razlog ponavljanja zbog drugačijeg rješavanja prethodnog pitanja, bitno je upozoriti da se kod tog razloga radi o tome da je sam sud odlučio o nekom pitanju od prejudicijelne važnosti za odluku kao o prethodnom pitanju s učinkom samo u tom postupku, pa drugačija odluka tijela nadležnog za rješavanje tog pitanja stvara osnovu za ponavljanje tog postupka. Kod ovog razloga situacija je drugačija. Ovdje sud nije odlučivao o tome postoji li neko pravo ili pravni odnos kao u prethodnom pitanju, već je odluku utemeljio na ranije donesenoj odluci u kojoj je takvo pitanje već riješeno.⁶⁶

Iz analize prethodno navedene zakonske odredbe proizlazi kako je ponavljanje moguće zbog pravomoćnog ukidanja, preinake ili poništenja druge odluke suda ili kakva drugog tijela, ne ograničavajući ovaj razlog samo na sudske odluke. S tim u svezi u pravnoj se teoriji zauzima stajalište da bi pod odlukama trebalo smatrati i odluke pravnih i fizičkih osoba s javnim ovlastima koje bi mogle obvezujuće djelovati za sud koji je donio pobijanu odluku, pa bi tu spadale i pravomoćne javnobilježničke odluke, odnosno isprave, te sudske i upravne nagodbe.⁶⁷

⁶⁵ Primjerice deklaratornom je presudom u ranijem postupku prihvaćen tužbeni zahtjev te je utvrđeno postojanje duga. U kasnijem postupku, polazeći od onog što je utvrđeno deklaratornom presudom, naloženo je tuženiku novom kondemnatornom presudom da taj dug tužitelju isplati, ali je nakon donošenja kasnije presude ranija deklaratorna presuda preinačena na način da je tužbeni zahtjev odbijen. U toj situaciji tuženik će moći predlagati ponavljanje postupka kako bi ishodio izmjenу kasnije pravomoćne kondemnatorne presude zbog izmjene prejudicijelne, odnosno deklaratorne presude na kojoj se kasnija presuda zasniva.

⁶⁶ Takva odluka ne mora biti donesena u različitom postupku od onog koji je predmet ponavljanja, već to može biti i odluka donesena u istom postupku, npr. međupresuda ili djelomična deklaratorna presuda koja je naknadno ukinuta u povodu revizije (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 400). Ovdje je bitno istaknuti kako prof. Dika kod ovog razloga govori o „uvjetujućoj odluci“, diferencirajući prejudicijelno djelovanje druge odluke od njezina djelovanja kao pravno relevantne činjenice (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 398 do 399). Ovaj autor smatra kako, kod ovog razloga za ponavljanje, u oba slučaja možemo govoriti o prejudicijelnom djelovanju. Razlog je to što druga presuda, odnosno odluka, daje odgovor na pitanje koje je nužno prejudicijelno u postupku u kojem se takva odluka koristi. Naime i kada odluka djeluje kao pravno relevantna činjenica sud temelji svoju odluku na toj drugoj odluci jer se njome daje odgovor na pitanje od prethodne važnosti za sudsку odluku koja se na njoj temelji, pa se zbog toga može reći da je njezin učinak prejudicijelan. O uvjetujućem učinku moglo bi biti riječi kada bi sud utemeljio odluku samo na toj presudi, odnosno odluci, što neće biti slučaj jer će sud svoju odluku redovito temeljiti i na drugim činjenicama koje nađe dokazanim.

⁶⁷ Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 400.

Da bi se s uspjehom pozvalo na ovaj razlog, mora biti ispunjena dodatna pretpostavka iz članka 422. stavka 2. ZPP-a, kojom je propisano da se ovaj razlog za ponavljanje može isticati te ponavljanje dopustiti samo ako ga stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti prije nego što je prijašnji postupak pravomoćno završen sudskom odlukom. Teret dokazivanja nepostojanja krivnje bio bi na podnositelju zahtjeva. Međutim sud će po službenoj dužnosti morati ispitati postoji li krivnja podnositelja prijedloga zbog toga što taj razlog nije istaknuo do pravomoćnosti sudske odluke. Sud će takvo što moći lako provjeriti ako se predlagatelj poziva na odluku, odnosno presudu donesenu u postupku u kojem je sam bio stranka. U onim situacijama u kojima sud navode predlagatelja neće moći provjeriti u interesu pravne sigurnosti moralo bi se prihvatiti da je predlagatelj bio savjestan, odnosno da bez svoje krivnje nije mogao isticati ovaj razlog, ako to učini vjerojatnim. To dalje znači da će druga strana zapravo morati prigovarati nesavjesnosti, odnosno krivnji podnositelja prijedloga zbog ranijeg neisticanja ovog razloga ako želi spriječiti ponavljanje postupka. Navedeno za posljedicu ima da se *de facto* teret dokazivanja postojanja ove pretpostavke neopravdano prebacuje na protivnu stranku.

Dopustivost ovog razloga ne uvjetuje se time da nije bio bez uspjeha iznesen u prijašnjem postupku, što bi značilo da se ponavljanje može tražiti ako bi se u prijašnjem postupku stranka na ovaj razlog bezuspješno pozivala. Ovdje se postavlja pitanje smislenosti i svrhovitosti navedene odredbe u situaciji u kojoj bi pitanje ovog razloga bilo u prijašnjem postupku pravomoćno riješeno, jer se na ovaj razlog već pozivalo u prijašnjem postupku, bilo u postupku žalbe ili revizije. Ovaj se autor slaže s profesorom Dikom, koji smatra da se u tom slučaju ne bi moglo pozivati na ovaj razlog, ali se upozorava da gramatička konstrukcija navedene odredbe ne podupire takvo ekstenzivno stajalište, što može rezultirati različitim tumačenjima i praksom sudova, pa bi svakako trebalo poraditi na revidiranju dodatnih pretpostavaka dopustivosti kod ovog razloga.

Daljnja pretpostavka dopustivosti ovog pravnog lijeka jest njegovo podnošenje unutar subjektivnog roka od 30 dana računajući od dana kada je stranka mogla upotrijebiti pravomoćnu odluku koja je razlog ponavljanja postupka, a ne od dana kad je stranka saznala za taj razlog. Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju. Protekom objektivnog roka od pet godina od pravomoćnosti odluke ponavljanje se zbog ovog razloga ne može tražiti.

Kad se uspoređuje ovaj razlog s razlogom za ponavljanje u njemačkom parničnom procesnom pravu, razvidno je kako je ponavljanje tamo u bitnome moguće zbog ovog razloga. Naime iz odredbe paragrafa 580. točke 6. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu ako je drugom pravomoćnom presudom poništena presuda redovnog suda, prijašnjeg posebnog suda ili upravnog suda na kojima se temeljila presuda. Međutim i kod navedenog razloga njemačko pravo postavlja nekoliko dodatnih ograničenja. Kao i u našem pravu, ZPO u paragrafu 582. dodatno uvjetuje ponavljanje kod ovog razloga nepostojanjem krivnje

zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na taj razlog. Nadalje, odredbom paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga ne može izvesti saslušanjem stranka. To je i razumljivo budući da se postojanje ovog razloga dokazuje pravomoćnom presudom, odnosno materijalnim dokazom. Međutim, za razliku od hrvatskog prava, njemačko izrijeком predviđa mogućnost ponavljanja samo ako je došlo do poništenja presude (ne i odluke drugog tijela) na kojoj se temeljila pobijana presuda.

3.4.4.2. Naknadno pravomoćno rješenje prethodnog pitanja

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 9. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako je nadležno tijelo naknadno pravomoćno riješilo prethodno pitanje na kojem se temelji odluka suda.⁶⁸

Ovdje je riječ o situaciji kada sud u prijašnjem postupku odluči sam riješiti prethodno pitanje koje se pred njim pojavi ne prekidajući postupak i ne čekajući odluku tijela nadležnog za rješavanje tog pitanja.⁶⁹

Premda se iz citirane odredbe može zaključiti kako je ponavljanje moguće kad god nadležno tijelo riješi prethodno pitanje, trebalo bi uzeti da bi to bilo moguće samo onda kada se takvo pitanje drugačije riješi. U protivnom predlagatelj ne bi imao pravni interes tražiti ponavljanje postupka, jer taj postupak za njega ne bi rezultirao drugačijom, odnosno povoljnijom odlukom. Takvo pitanje mora biti riješeno pravomoćno odlukom nadležnog tijela.

Zakon govori o pravomoćnom rješavanju prethodnog pitanja od strane nadležnog tijela neovisno o tome je li riječ o sudu ili nekom drugom javnopravnom tijelu, odnosno drugoj pravnoj ili fizičkoj osobi s javnim ovlastima.

U pogledu pretpostavaka dopustivosti i rokova za ponavljanje kod ovog razloga vrijedi ono što je rečeno kod prethodnog razloga.

I na kraju treba istaknuti kako ZPO ne predviđa ovaj razlog kao razlog za ponavljanje postupka.

⁶⁸ Treba napomenuti da je ovaj razlog za ponavljanje u hrvatsko pravo unesen 2003. godine odredbom članka 240. Izmjena i dopuna Zakona o parničnom postupku iz 2003. (Narodne novine, broj: 117/2003; dalje u tekstu: Novela 2003).

⁶⁹ Tako je odluci Vrhovnog uda Republike Hrvatske broj: Revr 344/2016-2 od 1. 3. 2016. navedeno kako je u odluci revizijskog suda broj: Rev-133/92 od 30. 1. 1992. zauzeto shvaćanje da, ako je sud u postupku čije se ponavljanje traži odlučio o nekom pitanju kao prethodnom, naknadna pravomoćna presuda kojom je o tom pitanju odlučeno kao glavnom može predstavljati novi dokaz u smislu članka 421. toč. 9. ZPP-a.

3.4.4.3. Nove činjenice i novi dokazi

Odredbom članka 421. stavka 1. točke 10. ZPP-a propisano je kako se postupak koji je odlukom suda pravomoćno završen može ponoviti ako stranka sazna za nove činjenice ili nađe ili stekne mogućnost da upotrijebi nove dokaze na temelju kojih je za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka da su te činjenice ili dokazi bili upotrijebljeni u prijašnjem postupku.

Riječ je zapravo o razlogu koji se, po stajalištima nekih eminentnih pravnih praktičara, možda i najčešće koristi u nastojanju stranaka da napadnu pravomoćnu odluku za koju drže da je nezakonita.⁷⁰

Jesu li nove činjenice ili novi dokazi od utjecaja na povoljnije rješenje parnice (o glavnoj stvari), to je pitanje o kojem sud ima raspravljati tek u ponovljenom postupku. Dovoljno je da postoji mogućnost takva utjecaja na povoljnije rješenje parnice, što je predmet ocjene suda prema konkretnom slučaju. Važno je da su nove činjenice ili novi dokazi na kojima stranka zasniva svoj prijedlog za ponavljanje postupka postojali u ranijem postupku i da ih je stranka mogla upotrijebiti samo da u tome nije bila spriječena bez svoje krivnje. Ako su nove činjenice ili novi dokazi nastali poslije pravomoćne sudske odluke, onda stranka ovaj razlog za ponavljanje postupka ne može uspješno upotrijebiti.⁷¹

Aktualnost ovog razloga za ponavljanje dolazi do izražaja posebno zbog toga što nove činjenice i dokaze nije dopušteno isticati, odnosno predlagati u žalbi i reviziji. Dakle stranka će se na ovaj razlog pozivati zato što u prijašnjem postupku koji nije za nju bio uspješan nije znala za određene relevantne činjenice ili dokaze kojima se takve činjenice utvrđuju, a na temelju kojih je za nju mogla biti donesena povoljnija odluka. Ona stranka koja sazna za takve činjenice ili stekne mogućnost upotrijebiti takve dokaze neće moći zahtijevati ponavljanje postupka ako temeljem njih za nju ne može biti donesena povoljnija odluka. U tome se ogleda pravni interes, čiji nedostatak rezultira odbacivanjem prijedloga za ponavljanje.

Ovdje se zapravo govori o običnim, nekvalificiranim novotama o kojima ovisi sadržaj odluke, a koje bi zato trebalo okvalificirati kao novote koje se tiču materijalnopravno relevantnog činjeničnog stanja kad su u pitanju meritorne odluke, odnosno pravilnost utvrđenja činjeničnog stanja na kojemu su utemeljene procesne odluke.⁷² Ovdje se ne govori o novotama koje se tiču bitnih povreda postupka u kojemu je ta odluka donesena jer se te novote mogu istaknuti samo u vezi s bitnim povredama zbog koji je dopušteno ponavljanje postupka.⁷³

⁷⁰ Hrvatin, Branko, Nove činjenice i novi dokazi kao razlog za ponavljanje postupka, Aktualnosti hrvatskog zakonodavstva i pravne prakse, Zagreb, 1994, str. 337.

⁷¹ Bojadžić, Pravdoljub, op. cit. (bilj. 6), str. 30.

⁷² Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 405.

⁷³ Ibid.

Člankom 422. stavkom 2. ZPP-a propisana je dodatna pretpostavka dopustivosti ponavljanja zbog ovog razloga. Naime ovaj se razlog za ponavljanje može isticati te ponavljanje dopustiti samo ako ga stranka bez svoje krivnje nije mogla iznijeti prije nego što je prijašnji postupak pravomoćno završen sudskom odlukom.⁷⁴ Teret dokazivanja nepostojanja krivnje bio bi na podnositelju zahtjeva, što znači da će morati učiniti vjerojatnim da bez svoje krivnje nije u prijašnjem postupku mogao iznijeti činjenice, odnosno predložiti dokaze temeljem kojih je za njega mogla biti donesena povoljnija odluka.⁷⁵

Daljnja pretpostavka dopustivosti ovog pravnog lijeka jest njegovo podnošenje unutar subjektivnog roka od 30 dana računajući od dana kada je stranka mogla upotrijebiti pravomoćnu odluku koja je razlog ponavljanja postupka, a ne od dana kad je stranka saznala za taj razlog. Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju. Protekom objektivnog roka od pet godina od pravomoćnosti odluke ponavljanje se zbog ovog razloga ne može tražiti.

Kad se uspoređuje ovaj razlog s razlogom za ponavljanje u njemačkom parničnom procesnom pravu, razvidno je kako su novote i tamo predviđene kao razlog za ponavljanje postupka. Međutim može se zaključiti kako je mogućnost traženja ponavljanja zbog običnih novota u njemačkom pravu uže postavljena negoli u hrvatskom pravu. Naime iz odredbe paragrafa 580. točke 7.b. u svezi s paragrafom 578. ZPO-a proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu ako stranka pronađe ili stekne mogućnost upotrijebiti zapisnik ili neku drugu ispravu koja je mogla utjecati na donošenje za nju povoljnije odluke. I kod ovog razloga njemački zakonodavac postavlja nekoliko dodatnih ograničenja. Baš kao i ZPP, ZPO u paragrafu 582. dodatno uvjetuje ponavljanje kod ovog razloga nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na taj razlog. Nadalje, odredbom paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga ne može izvesti saslušanjem stranaka.

⁷⁴ U odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev-x 404/12-2 od 2. 9. 2015. zauzima se stajalište kako se prijedlog za ponavljanje postupka ne može temeljiti na dokazu koji je bio predložen tijekom prvostupanjskog postupka, neovisno o tome je li prvostupanjski sud pravilno postupio kada izvođenje tog dokaza nije prihvatio. Navedeno se obrazlaže time da se zaštita prava mogla ostvariti podnošenjem redovnog pravnog lijeka, a ne podnošenjem prijedloga za ponavljanje postupka kao izvanrednog pravnog lijeka.

⁷⁵ Kod ovog razloga pored navedene pretpostavke dopustivosti moraju biti ispunjene i sljedeće pretpostavke: 1) mora biti riječ o činjenicama i dokazima koje stranke nisu iznosile i predlagale tijekom prijašnjeg postupka, odnosno o činjenicama i dokazima koje sud nije utvrđivao i izvodio po službenoj dužnosti; 2) mora biti riječ o činjenicama koje su mogle biti upotrijebljene u prijašnjem postupku, i to do stadija u kojem ih je bilo dopušteno iznositi, odnosno o dokazima koji se tiču takvih činjenica; 3) mora biti riječ o činjenicama i dokazima na temelju kojih bi, da su bile upotrijebljene u prijašnjem postupku, za stranku mogla biti donesena povoljnija odluka (pravni interes); 4) nove činjenice moraju se odnositi na predmet o kojem je odlučeno pobijanom odlukom te se njim ne bi smio mijenjati identitet spora (vidi: Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 400).

Međutim to ne znači da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga ne bi mogao izvoditi saslušanjem svjedoka te korištenjem vještaka.

3.4.5. Razlozi za ponavljanje postupka pravomoćno okončanog presudama na temelju priznanja, odricanja, ogluhe i izostanka

Odredbom članka 421. stavka 2. i 3. ZPP-a ograničavaju se razlozi za ponavljanje postupka te se propisuje dodatni razlog za ponavljanje kod onih postupaka koji su pravomoćno okončani presudama na temelju priznanja, odricanja, ogluhe i izostanka.

Naime ponavljanje navedenih postupaka moguće je zbog svih razloga osim zbog sljedećih: 1) preinake, ukidanja i poništenja prejudicijelne odluke (članak 421. stavak 1. točka 8. ZPP-a); 2) naknadnog pravomoćnog rješenja prethodnog pitanja (članak 421. stavak 1. točka 9. ZPP-a); 3) novih činjenica i novih dokaza (članak 421. stavak 1. točka 10. ZPP-a). Razlog je to što navedene odluke nisu rezultat raspravljanja niti se inače mogu pobijati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja.

Postupci okončani pravomoćnim presudama na temelju priznanja i odricanja mogu se ponoviti zbog još jednog dodatnog razloga, odnosno zbog toga što je izjava o priznanju ili odricanju dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare.⁷⁶ Ovdje se radi o novim činjenicama i dokazima kvalifikatorne naravi koji se odnose specifično na mane volje. U pravnoj se teoriji mogućnost da se ove dvije presude pobijaju zbog ove posebne grupe razloga objašnjava time da se one kao dispozitivne odluke mogu i inače pobijati zbog mana volje.⁷⁷

Što se tiče rokova od kojih zavisi dopustivost ponavljanja postupka, vrijedi sve ono što je rečeno prethodno za svaki pojedini razlog zbog kojeg je dopušteno pobijati navedene presude ovim izvanrednim pravim lijekom.

Međutim kod ponavljanja postupka pravomoćno okončanog presudama na temelju priznanja i odricanja, u situaciji kad se ponavljanje predlaže zbog toga što je izjava o priznanju, odnosno odricanju, dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare, ZPP propisuje i dodatne pretpostavke dopustivosti ponavljanja te posebno regulira subjektivni rok za podnošenje prijedloga. Naime u tom slučaju ponavljanje je moguće samo: 1) ako se stranka na okolnost da je izjava o priznanju, odnosno odricanju, dana u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare bezuspješno pozivala u prijašnjem postupku; 2) ako se bez svoje krivnje nije mogla na te okolnosti pozivati prije pravomoćnosti odluke donesene u prijašnjem postupku, a to znači najkasnije u žalbi. Subjektivni rok od trideset dana za podnošenje prijedloga u navedenom se slučaju računa

⁷⁶ U pravnoj se teoriji navodi kako bi se rješenja izričito propisana za presudu na temelju priznanja i presudu zbog odricanja trebala na odgovarajući način primijeniti i na presude zbog ogluhe i zbog izostanka u mjeri u kojoj se te presude temelje na presumiranom priznanju činjenica navedenih u tužbi, dakle na presumiranoj izjavi volje tuženika (vidi: Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 3), str. 747).

⁷⁷ Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 4), str. 413.

od dana kad je stranka mogla iznijeti pred sudom da je priznanje, odnosno odricanje, dala u bitnoj zabludi ili pod utjecajem prisile ili prijevare.⁷⁸

Njemačko parnično procesno pravo, za razliku o hrvatskog, posebno ne regulira ponavljanje postupka kod navedenih vrsta presuda.

3.4.6. Ponavljanje postupka povodom konačne presude Europskog suda za ljudska prava

Novelom ZPP-a iz 2003. godine u hrvatsko je pravo uveden članak 428.a, kojim je propisan poseban i samostalan razlog za ponavljanje, a to je konačna presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu (dalje u tekstu: ESLJP) o povredi temeljnog ljudskog prava ili slobode zajamčene Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda te dodatnih Protokola uz tu Konvenciju koje je Republika Hrvatska ratificirala.⁷⁹

Uvođenjem ovog razloga za ponavljanje postupka dolazi do prodora precedentnog prava u naš pravni sistem.⁸⁰ Iako sudska praksa ne predstavlja izvor parničnog procesnog prava, u ovom slučaju presuda ESLJP-a postaje izvor prava i razlog za ponavljanje postupka pred domaćim sudom.⁸¹

Nadalje, uvođenje navedene odredbe konzekventna je posljedica članka 46. stavka 1. i 2. Konvencije, kojom je propisana obveza države ugovornice da će postupati u skladu s presudom ESLJP-a i ukloniti povredu te nadoknaditi štetu do koje bi moglo doći takvom povredom. Konvencija nije nametnula pravni put na koji će način pojedina država takvu obvezu i oživotvoriti, već je svaka država slobodna izabrati način ostvarenja takve obveze sukladno vlastitom unutrašnjem zakonodavstvu pod pretpostavkom da je takav način ostvarenja u skladu pravnim učincima presude ESLJP-a (Presuda ESLJP-a od 8. 7. 2003. u predmetu Lyons protiv Velike Britanije).⁸²

Dakle stranka u čiju bi korist konačna presuda ESLJP-a bila donesena imala bi pravni interes podnijeti zahtjev sudu Republike Hrvatske koji je sudio u prvom stupnju u postupku u kojem je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda za izmjenu odluke kojom je to pravo ili temeljna sloboda povrijeđeno.⁸³

⁷⁸ Ako bi taj rok počeo teći prije nego što je odluka postala pravomoćna, taj će se rok računati od pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju. Nakon isteka objektivnog roka od pet godina od kada je odluka postala pravomoćna prijedlog za ponavljanje ne može se podnijeti iz ovog razloga.

⁷⁹ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Narodne novine – Međunarodni ugovori, broj: 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10).

⁸⁰ Boranijašević Vladimir, *Povrede ljudskih prava i osnovnih sloboda kao razlog za ponavljanje parničnog postupka*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 2011, br. 1. str. 515.

⁸¹ Ibid.

⁸² Karlović, Anđa, *Ponavljanje postupka povodom konačne presude Europskog suda za ljudska prava – Osvrt na primjenu čl. 428. ZPP-a*, Hrvatska pravna revija, 11(2011), 11, str. 86.

⁸³ Tako je u odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev-x 828/14-2 od 10. 3. 2015. zauzeto stajalište iz kojeg proizlazi da, kada presudom ESLJP-a nije utvrđeno da bi domaći sudovi, primjenjujući materijalno

Dakle riječ je o razlogu za ponavljanje *sui generis*, kod kojeg se ponavljanje ne pokreće prijedlogom za ponavljanje postupka, već zahtjevom za izmjenu odluke, koji onda rezultira postupkom uz odgovarajuću primjenu odredaba o ponavljanju postupka.⁸⁴ Razlika između prijedloga za ponavljanje i zahtjeva za izmjenu odluke jest u tome što je kod zahtjeva sud dužan provesti postupak ne ocjenjujući pravilnost presude Europskog suda za ljudska prava, već je dužan poštovati pravna stajališta tog suda izražena u presudi.⁸⁵ Kod prijedloga za ponavljanje zbog drugih razloga, vidjeli smo, sud ocjenjuje jesu li ispunjeni razlozi za ponavljanje, pa prijedlog može odbaciti ako nije predložen zbog zakonom predviđenog razloga ili ga odbiti ako nađe da taj razlog ne egzistira ili ga predlagatelj ne dokaže.

Daljnja razlika tiče se posebnog roka u kojem se može tražiti izmjena pravomoćne odluke. Naime izmjena se može tražiti samo u roku od trideset dana od konačnosti presude Europskog suda za ljudska prava, pa zahtjev za izmjenu podnesen nakon tog roka treba odbaciti kao nepravovremen.⁸⁶

Slijedom prethodno navedenog može se zaključiti kako su pretpostavke za dopustivost ponavljanja kod ovog razloga sljedeće: 1) pravomoćna odluka domaćeg suda u parničnom postupku u kojem je došlo do povrede Konvencije; 2) konačna presuda ESLJP-a kojom je takva povreda utvrđena; 3) podnošenje zahtjeva za izmjenu odluke (prijedloga za ponavljanje postupka) u roku od trideset dana od konačnosti presude ESLJP-a; 4) podnošenje zahtjeva, odnosno prijedloga domaćem sudu koji je sudio u prvom stupnju.

Što se tiče njemačkog parničnog procesnog prava, ovaj razlog isto nije poznavalo sve do donošenja Drugog zakona o reformi pravosuđa od 22. prosinca 2016. godine, koji je stupio na snagu 31. prosinca 2006. godine, a kojim je predložena dopuna paragrafa 580. ZPO-a dodavanjem točke 8. kao novog razloga za ponavljanje postupka.⁸⁷ Iz navedene odredbe proizlazi da se ponavljanje postupka može postići tužbom za obnovu ako je ESLJP utvrdio povredu Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ili uz nju donesenih Protokola te ako se presuda temelji na takvoj povredi. Za razliku od našeg ZPP-a, njemački ZPO ovaj razlog ne svrstava u poseban i samostalan razlog za ponavljanje postupka, već on predstavlja smo jedan od razloga zbog kojeg je moguće ponavljanje tužbom za obnovu. Tako i kod ovog razloga njemački zakonodavac postavlja nekoliko dodatnih ograničenja koje ne nalazimo u hrvatskom pravu. Naime paragrafom 582. ZPO-a dodatno se uvjetuje ponavljanje zbog ovog razloga nepostojanjem krivnje zbog toga što se stranka nije u ranijem postupku pozivala na taj razlog, odnosno povredu. Odredbom

pravo, povrijedili materijalnopravne odredbe Konvencije, tada nisu ostvarene pretpostavke iz članka 428.a u svezi s člankom 421. ZPP-a za ponavljanje pravomoćno završenog postupka.

⁸⁴ Naslovi li stranka podnesak kao prijedlog ili kao zahtjev, ne bi trebalo biti od značaja, a prema načelu *falsa nominatio non nocet*, sve dok se iz sadržaja podneska može utvrditi što stranka predlaže, odnosno zahtijeva.

⁸⁵ Članak 428.a stavak 3. ZPP-a.

⁸⁶ Kada će presuda biti konačna, regulira čl. 44. Konvencije. Protekom roka od 30 dana od konačnosti, ne i dostave stranci, ne može se zbog ovog zahtijevati izmjena odluke, odnosno ponavljanje postupka.

⁸⁷ Karlović, Anđa, op. cit. (bilj. 82), str. 90.

paragrafa 581. stavka 2. ZPO-a propisano je da se dokaz činjenica zbog navedenog razloga, odnosno na kojem se temelji tužba za obnovu, ne može izvesti saslušanjem stranka.⁸⁸

3.5. Rokovi za podnošenje prijedloga za ponavljanje

O rokovima za podnošenje prijedloga za ponavljanje bilo je riječi u prethodnim dijelovima ovog rada, kada se govorilo o svakom pojedinom razlogu za ponavljanje, pa se ovdje rečeno neće ponavljati, već će se nešto reći o općenitom zakonskom uređenju rokova za ponavljanje te će ono biti dovedeno u svezu s uređenjem u njemačkom parničnom procesnom pravu.

Kao što smo prethodno vidjeli, ZPP u članku 423. predviđa dvije vrste rokova za ponavljanje, i to jedan subjektivni rok i jedan objektivni rok. Subjektivni rok iznosi 30 dana i, kao što smo prethodno vidjeli, počinje teći različito za pojedine razloge ponavljanja. U svakom slučaju taj rok ne počinje teći prije pravomoćnosti odluke ako protiv nje nije bio izjavljen pravni lijek, odnosno od dostave pravomoćne odluke višeg suda izrečene u posljednjem stupnju ako je pravni lijek bio uložen. Objektivni rok iznosi pet godina i računa se od pravomoćnosti odluke donesene u postupku koji je predmet ponavljanja. Nakon isteka objektivnog roka ne može se više predlagati ponavljanje postupka. Objektivni rok važi za sve razloge osim onih koji se tiču povrede pravila o isključenju i izuzeću suca, prava na saslušanje stranaka, stranačke i parnične sposobnosti, zastupanja stranaka te konačne presude ESLJP-a, u kojim slučajevima vrijedi samo subjektivni rok.

Iz navedenog je očito kako se zakonodavac opredijelio za složeniji pristup kada su pitanju rokovi jer će predlagatelj, njegov zakonski zastupnik ili punomoćnik morati dobro proučiti zakonske odredbe o ponavljanju i razlozima ponavljanja postupka, a sve kako bi prije podnošenja prijedloga utvrdili podnosi li se prijedlog unutar Zakonom predviđenog roka. Ovo je važno osobito kad se ima u vidu da je sukladno članku 424. stavku 2. ZPP-a predlagatelj dužan već u prijedlogu navesti okolnosti iz kojih proizlazi da bi prijedlog bio podnesen u roku.⁸⁹ U slučaju da se ponavljanje predlaže zbog različitih razloga rok bi se trebao računati posebno za svaki od njih.

Kada se navedena rješenja usporede s onima u njemačkom parničnom procesnom pravu, dobiva se dojam kako su rokovi tamo regulirani na bitno jednostavniji i logičniji način.

Dakle odredbe o rokovima za ponavljanje postupka sadržane su u paragrafu 586. ZPO-a, koji, jednako kao i ZPP, predviđa jedan subjektivni i jedan objektivni rok. Subjektivni se

⁸⁸ O ponavljanju postupka zbog ovog razloga te o ograničenoj mogućnosti ponavljanja zbog istog razloga u njemačkom parničnom procesnom pravu više vidi u: Karlović, Anđić, op. cit. (bilj. 82), str. 90-93. Također, o ponavljanju postupka zbog ovog razloga vidi u: Maričić, Domagoj, *Obnova i ponavljanje postupka nakon presude Europskog suda za ljudska prava*, Hrvatska pravna revija, 9(2009), 3; str. 103-108.

⁸⁹ U pravnoj se teoriji zauzima stajalište da bi te okolnosti bilo dovoljno učiniti vjerojatnim (vidi: Triva, Siniša; Dika, Mihajlo, op. cit. (bilj. 3), str. 747).

rok računa od dana kada je stranka saznala za razlog osporavanja, odnosno ponavljanja, i teče mjesec dana računajući od tog dana. Ako u tom trenutku presuda ne bi još stekla svojstvo pravomoćnosti, tada se rok računa od pravomoćnosti. Objektivni rok iznosi 5 godina i njegovim istekom nisu dopuštene tužbe za poništenje i obnovu, odnosno ponavljanje postupka.

Iznimke u pogledu načina računanja rokova predviđene su samo u dva slučaja: 1) ponavljanja postupka pokrenutog tužbom zbog poništenja uslijed nedostataka u zastupanju te 2) ponavljanja postupka pokrenutog tužbom za obnovu zbog odluke ESLJP-a. U prvoj od spomenutih iznimaka nije predviđen objektivni rok, dok subjektivni rok teče od dana dostave presude stranci, odnosno od dana dostave presude njezinom zakonskom zastupniku, ako stranka nema parničnu sposobnost. U drugoj od spomenutih iznimaka nije predviđen objektivni rok, nego samo subjektivni rok, koji teče mjesec dana od trenutka kada je stranka saznala za razlog ponavljanja, odnosno za presudu ESLJP-a.

Dakle iz naprijed navedenog uspoređenja razvidan je jednostavniji i pregledniji pristup u reguliranju rokova za ponavljanje postupka u njemačkom procesnom pravu, što zasigurno pojednostavnjuje i primjenu ovog izvanrednog pravnog lijeka, pa ovaj autor smatra da bi se *de lege ferenda* trebalo razmisliti o revidiranju ZPP-a u tom dijelu, odnosno regulirati rokove za ponavljanje postupka po uzoru na spomenuta rješenja sadržana u ZPO-u. Dapače, smatramo da bi jednostavnije uređenje rokova za ponavljanje pridonijelo i većoj pravnoj sigurnosti u primjeni ovog izvanrednog pravnog lijeka.

3.6. Pretpostavke koje mora zadovoljiti prijedlog za ponavljanje kao pisani podnesak

Pored prethodno navedenih procesnih pretpostavaka u članku 424. stavku 2. ZPP-a propisuju se dodatne pretpostavke koje mora zadovoljiti prijedlog za ponavljanje kao pisani podnesak. Tako je propisano da prijedlog mora sadržavati: 1) zakonsku osnovu po kojoj se traži ponavljanje, a to znači na zakonu utemeljen razlog ponavljanja; 2) okolnosti iz kojih proizlazi da je prijedlog podnesen u zakonskom roku; 3) dokaze kojima se potkrepljuju navodi predlagatelja.⁹⁰

Zapravo je riječ o formalnim pretpostavkama za urednost prijedloga kao podneska budući da će nedostatak ma i jednog od navedenih elemenata rezultirati nedopuštenošću

⁹⁰ Ovaj autor drži kako bi bilo potrebno da svi materijalni dokazi na kojima se temelji prijedlog budu priloženi, a ako to nije moguće, tada bi već u prijedlogu trebalo istaknuti dokazne prijedloge u svrhu njihova pribavljanja. Personalni bi dokazi već u prijedlogu trebali biti potpuno navedeni. Naime riječ je o izvanrednom pravnom lijeku te svaka nemarnost stranke narušava pravnu sigurnost, odnosno narušava cilj i svrhu ovog izvanrednog pravnog lijeka. Naime cilj i svrha ovog pravnog lijeka nije omogućiti stranci daljnje pobijanje pravomoćne odluke, već je cilj otkloniti osobito teške povrede koje su utjecale na zakonito provođenje parničnog postupka. Upravo zbog toga neudovoljavanje ovom zahtjevu trebalo bi rezultirati njegovim odbacivanjem zbog nepotpunosti.

prijedloga, kako je to propisano člankom 425. stavkom 1. ZPP-a, i odbacivanjem prijedloga.

Osim navedenog, prijedlog za ponavljanje kao pisani podnesak mora sadržavati sve ono što mora sadržavati i svaki drugi podnesak, a kako je to propisano odredbom članka 106. ZPP-a.⁹¹

Slično kao i u hrvatskom parničnom procesnom pravu, njemački ZPO u paragrafu 588. stavku 1. propisuje koje to još formalne pretpostavke mora zadovoljiti tužba koja rezultira ponavljanjem postupka. Tako je propisano da tužba, kako ona za poništenje tako i ona za obnovu, mora sadržavati: 1) naznaku razloga osporavanja; 2) navođenje dokaza u pogledu činjenica na kojima se temelji razlog ponavljanja, odnosno dokaza iz kojih proizlazi da je udovoljeno roku; 3) izjava o tome u kojem se opsegu osporava pobijana presuda te koja se druga odluka u tužbi traži. Pored navedenog, a kada je riječ o tužbi za obnovu, u paragrafu 588. stavku 2. ZPO-a zahtijeva se od podnositelja da dokumentaciju na kojoj temelji tužbu podnese u izvorniku ili prijepisu, odnosno ako podnositelj ispravama ne raspolaže, tada će morati u tužbi predložiti način njihova pribavljanja.

S obzirom na navedeno može se zaključiti kako su zahtjevi hrvatskog i njemačkog procesnog prava u pogledu posebnih formalnih pretpostavaka kojima mora udovoljavati podnesak (prijedlog, odnosno tužba) kojim se pokreće postupak ponavljanja u bitnome ujednačeni.

4. PONAVLJANJE POSTUPKA U PRAKSI

S obzirom na prethodno izloženo pozitivno pravno uređenje ovog pravnog lijeka, a osobito složenost procesnih pretpostavaka od kojih zavisi njegova dopuštenost, za potrebe ovog rada od svih trgovačkih sudova u Republici Hrvatskoj zatraženi su za razdoblje od 2015. do 2017. podaci o broju zaprimljenih prijedloga za ponavljanje postupka, broju odluka koje su u navedenim predmetima ponavljanja postupka rezultirale pravomoćnim odbacivanjem prijedloga, broju odluka koje su u navedenim predmetima ponavljanja postupka rezultirale pravomoćnim odbijanjem prijedloga i broju odluka koje su u navedenim predmetima ponavljanja postupka rezultirale dopuštanjem

⁹¹ Člankom 106. ZPP-a propisano je da se tužba, odgovor na tužbu, pravni lijekovi i druge izjave, prijedlozi i saopćenja koji se daju izvan rasprave podnose pismeno (podnesci). Nadalje je propisano da podnesci moraju biti razumljivi i moraju sadržavati sve ono što je potrebno da bi se u vezi s njima moglo postupiti. Podnesci osobito trebaju sadržavati: oznaku suda, ime, prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zakonskih zastupnika i punomoćnika, ako ih imaju, osobni identifikacijski broj stranke koja podnosi podnesak, predmet spora, sadržaj izjave i potpis podnositelja. To znači da bi prijedlog za ponavljanje postupka, ako se podnosi u pisanom obliku, morao udovoljavati prethodno navedenim uvjetima. Sukladno navedenom članku bilo bi potrebno navesti i činjenice na kojima se temelji prijedlog te dokaze kojima se te činjenice potkrepljuju. Međutim potrebno je naglasiti kako se sukladno članku 106. stavku 5. ZPP-a dozvoljava mogućnost podnošenja ovog prijedloga i usmeno na zapisnik kod parničnog suda, s iznimkom u postupku pred trgovačkim sudovima, kako je to propisano člankom 501. stavkom 1. ZPP-a.

ponavljanja i ukidanjem pravomoćne odluke.⁹² Također, a radi usporedbe spomenutih podataka dobivenih od trgovačkih sudova, isti su podaci zatraženi od većih općinskih sudova u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zadru te od općinskog građanskog suda u Zagrebu.⁹³ Navedeni su podaci zatraženi kako bi se dobio uvid u učestalost i uspješnost konzumiranja ovog pravnog lijeka pred trgovačkim sudovima te osporili ili potvrdili zaključci ovog autora o složenom zakonskom uređenju procesnih pretpostavaka koje moraju biti zadovoljene da bi ponavljanje postupka bilo dopušteno. Do dovršetka ovog rada zaprimljeni su zatraženi podaci od polovine trgovačkih sudova, i to onog u Pazinu, Varaždinu, Zadru i Zagrebu, te od Općinskog suda u Zadru i Općinskog građanskog suda u Zagrebu. Ti se podaci u nastavku tablično prikazuju i analiziraju, dok ostali sudovi zatražene podatke nisu do dovršetka ovog rada dostavili.⁹⁴ Ovdje se napominje kako upravo zbog ograničenog odaziva u dostavljanju zatraženih podataka oni mogu biti samo simptomatični te se ističe da bi za cjelovite i reprezentativne zaključke ipak trebalo pribaviti podatke od svih trgovačkih sudova, odnosno općinskih sudova, zbog čega se u nastavku izneseni zaključci moraju uzeti s nužnom rezervom.

2015. godina	Broj prijedloga	Rješenje – odbačen	Rješenje – odbijen	Rješenje – dopušten
Trgovački sud u Pazinu	4	2	2	0
Trgovački sud u Varaždinu	4	0	1	0
Trgovački sud u Zadru	0	0	0	0
Trgovački sud u Zagrebu	2	1	0	0

U 2015. kod navedenih je sudova zaprimljeno ukupno deset prijedloga za ponavljanje postupka, od kojih su do sada pravomoćno odbijena tri podnesena prijedloga, dok su tri podnesena prijedloga pravomoćno odbačena. To nam govori kako je 60 % podnesenih

⁹² Trenutačno je u Republici Hrvatskoj ustanovljeno osam trgovačkih sudova, i to u Bjelovaru, Osijeku, Pazinu, Rijeci, Splitu, Varaždinu, Zadru i Zagrebu.

⁹³ Trenutačno su u Republici Hrvatskoj ustanovljena 24 općinska suda.

⁹⁴ Riječ je o razdoblju od gotovo dva mjeseca, pri čemu su oni sudovi koji su dostavili podatke to učinili relativno brzo, odnosno u roku od nekih deset do petnaest dana od primitka zamolbe. Ostali sudovi ili uopće nisu odgovorili na zamolbu ili su nemogućnost dostave opravdali time da takvi podaci nisu sadržani u statističkim izvješćima. Za pravnu znanost i poboljšanje pravnog sustava bilo bi uputno da sudovi budu susretljivi i pruže podršku istraživačima jer je samo tako moguće stvoriti realnu sliku promatrane problematike, identificirati žarišta i uzroke problema te ponuditi potencijalna rješenja. Ovo vrijedi osobito kad se ima u vidu da domaći sudovi raspolažu informatičkim sustavom e-spis, koji omogućuje potpunu digitalizaciju sudskih predmeta, a time i laku te preglednu dostupnost podataka.

prijedloga za ponavljanje postupka u 2015. pravomoćno riješeno, od čega polovina, odnosno 50 %, odbijanjem, a polovina, odnosno 50 %, odbacivanjem prijedloga. Preostalih 40 % podnesenih prijedloga još uvijek nije pravomoćno odlučeno.

2016. godina	Broj prijedloga	Rješenje odbačen	–	Rješenje odbijen	–	Rješenje dopušten	–
Trgovački sud u Pazinu	2	1		1		0	
Trgovački sud u Varaždinu	1	0		0		0	
Trgovački sud u Zadru	0	0		0		0	
Trgovački sud u Zagrebu	4	3		0		0	

U 2016. kod navedenih sudova broj ukupno podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka smanjio se za 30 % u odnosu na prethodnu godinu, odnosno zaprimljeno je ukupno sedam prijedloga za ponavljanje postupka, od čega je pravomoćno riješeno njih pet, odnosno 71,42 %. Od onih koji su pravomoćno riješeni njih 80 % odbačeno je, a 20 % odbijeno kao neosnovano. Preostalih 29 % podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka još uvijek nije pravomoćno odlučeno.

2017. godina	Broj prijedloga	Rješenje odbačen	–	Rješenje odbijen	–	Rješenje dopušten	–
Trgovački sud u Pazinu	1	1		0		0	
Trgovački sud u Varaždinu	3	0		1		2	
Trgovački sud u Zadru	2	0		1		0	
Trgovački sud u Zagrebu	1	1		0		0	

U 2017. kod navedenih sudova broj ukupno podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka ostao je na razini prethodne godine, odnosno zaprimljeno je ukupno sedam

prijedloga za ponavljanje postupka, od čega je pravomoćno riješeno njih šest, odnosno 85,71 %. Od onih koji su pravomoćno riješeni njih 33,33 % odbačeno je, 33,33 % odbijeno je kao neosnovano, a 33,33 % dopušteno kao osnovano. O jednom prijedlogu, koji predstavlja 14 % ukupnog broja podnesenih prijedloga, još nije pravomoćno odlučeno.

2015. godina	Broj prijedloga	Rješenje – odbačen	Rješenje – odbijen	Rješenje – dopušten
Općinski sud u Zadru	30	2	7	3
Općinski građanski sud u Zagrebu	49	11	31	6

U 2015. kod navedenih je općinskih sudova zaprimljeno ukupno 79 prijedloga za ponavljanje postupka, od kojih je do sada pravomoćno odbijeno 38 prijedloga, 13 podnesenih prijedloga pravomoćno je odbačeno, a devet prijedloga za ponavljanje ocijenjeno je osnovanim te je ponavljanje dopušteno. To nam govori kako je 75,94 % podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka u 2015. pravomoćno riješeno, od čega je 21,66 % odbačeno, 63,33 % obijeno ih je, a 15 % dopušteno, dok o preostalim 24,06 % podnesenih prijedloga još uvijek nije pravomoćno odlučeno.

2016. godina	Broj prijedloga	Rješenje – odbačen	Rješenje – odbijen	Rješenje – dopušten
Općinski sud u Zadru	27	4	13	2
Općinski građanski sud u Zagrebu	59	19	23	7

U 2016. kod navedenih je općinskih sudova zaprimljeno ukupno 86 prijedloga za ponavljanje postupka, od kojih je do sada pravomoćno odbijeno 36 prijedloga, 23 podnesena prijedloga pravomoćno su odbačena, a devet prijedloga za ponavljanje ocijenjeno je osnovanim te je ponavljanje dopušteno. To nam govori kako je 79,07 % podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka u 2016. pravomoćno riješeno, od čega je 33,82 % odbačeno, 52,94 % obijeno ih je, a 13,23 % dopušteno, dok o preostalim 20,93 % podnesenih prijedloga još uvijek nije pravomoćno odlučeno.

2017. godina	Broj prijedloga	Rješenje odbačen	Rješenje odbijen	Rješenje dopušten
Općinski sud u Zadru	33	4	6	2
Općinski građanski sud u Zagrebu	68	14	17	6

U 2017. kod navedenih općinskih sudova zaprimljen je ukupno 101 prijedlog za ponavljanje postupka, od kojih su do sada pravomoćno odbijena 23 prijedloga, 18 podnesenih prijedloga pravomoćno je odbačeno, a osam prijedloga za ponavljanje ocijenjeno je osnovanim te je ponavljanje dopušteno. To nam govori kako je 48,51 % podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka u 2017. pravomoćno riješeno, od čega je 37,50 % odbačeno, 47,91 % obijeno, a 16,66 % dopušteno, dok o preostalim 51,49 % podnesenih prijedloga još uvijek nije pravomoćno odlučeno.

Iz pribavljenih podataka od prethodno navedenih trgovačkih sudova može se zaključiti kako se ponavljanje postupka kao izvanredni pravni lijek koristilo relativno rijetko. Naime ukupno gledajući, u trogodišnjem razdoblju zaprimljena su 24 prijedloga za ponavljanje postupka, pri čemu se u 2016. i 2017. primjećuje opadanje broja podnesenih prijedloga za 30 % u odnosu na 2015., dok se u 2016. i 2017. taj broj zadržao na istoj razini. Također može se primijetiti kako je od ukupnog broja zaprimljenih prijedloga za ponavljanje postupka pred navedenim sudovima više od polovine pravomoćno riješeno odbacivanjem ili odbijanjem prijedloga za ponavljanje postupka. Dakle od ukupno 24 podnesena prijedloga za ponavljanje postupka njih devet ili 37,5 % pravomoćno je odbačeno, njih šest ili 25 % pravomoćno je odbijeno, njih dva ili 8,33 % ocijenjeno je osnovanim te je ponavljanje postupka dopušteno, dok o ostatku od sedam podnesenih prijedloga, odnosno njih 29,16 %, još nije pravomoćno odlučeno.

Iz pribavljenih podataka od prethodno navedenih općinskih sudova može se zaključiti kako se ponavljanje postupka kao izvanredni pravni lijek koristilo relativno rijetko. Naime ukupno gledajući, u trogodišnjem razdoblju zaprimljeno je 266 prijedloga za ponavljanje postupka, uz znatno veći priljev predmeta na općinskim u odnosu na trgovačke sudove.⁹⁵ Također može se primijetiti kako je od ukupnog broja zaprimljenih prijedloga za ponavljanje postupka više od polovine pravomoćno odbijeno ili odbačeno. Dakle od

⁹⁵ Iz „Statističkog pregleda za 2016. g.“ Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, objavljenog na dan 6. 4. 2018. na mrežnim stranicama istog Ministarstva (vidi: <https://www.pravosudje.gov.hr/pristup-informacijama-6341/strategije-planovi-i-izvjesca/statisticki-pregled/6719>), proizlazi kako je u 2016. pred trgovačkim sudovima zaprimljeno 17.897 novih parničnih predmeta, dok je pred općinskim sudovima zaprimljeno 98.665 novih parničnih predmeta. Također iz spomenutog pregleda proizlazi da su u 2016. županijski sudovi zaprimili 65.702 građanska predmeta u drugom stupnju, odnosno da je Visoki trgovački sud Republike Hrvatske zaprimio 8.700 predmeta u drugom stupnju.

ukupno 266 podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka njih 54 ili 20,3 % pravomoćno je odbačeno, njih 104 ili 39,09 % pravomoćno je odbijeno, dok je njih 26 ili 9,77 % ocijenjeno osnovanim te je ponavljanje postupka dopušteno. O preostala 82 podnesena prijedloga, odnosno njih 30,84 %, još nije pravomoćno odlučeno.

Kad se usporede navedeni podaci, dolazi se do zaključka kako je udio pravomoćno odbačenih i odbijenih prijedloga za ponavljanje postupka pred navedenim trgovačkim i općinskim sudovima u promatranom razdoblju bio viši od polovice od ukupnog broja podnesenih prijedloga. Točnije, taj udio kod trgovačkih sudova iznosio je 62,5 %, a kod općinskih 59,39 %, s time da je udio odbačenih prijedloga kod trgovačkih sudova iznosio 37,5 %, a kod općinskih 20,3 % od ukupno podnesenih prijedloga. Udio obijenih prijedloga iznosio je kod trgovačkih sudova 25 %, a kod općinskih udova 39,09 % od ukupnog broja podnesenih prijedloga. Prijedlog za ponavljanje postupka ocijenjen je osnovanim te je ponavljanje postupka dopušteno u svega 8,33 % postupaka ponavljanja kod trgovačkih sudova, odnosno u 9,77 % postupaka ponavljanja kod općinskih sudova.

Analizom navedenih podataka može se zaključiti kako uzrok relativno visokog postotka odbačenih i obijenih predmeta leži upravo u pretpostavkama koje moraju biti zadovoljene za dopuštenost ovog izvanrednog pravnog lijeka te u ograničenim, odnosno izvanrednim razlozima zbog kojih je ponavljanje dopušteno. S tim u svezi osobito je zanimljiv podatak koji upozorava na relativno visok udio odbačenih prijedloga za ponavljanje postupka budući da se iz toga može izvesti zaključak kako se stranke i njihovi punomoćnici ne snalaze u konzumiranju ovog pravnog lijeka, što upućuje na složenost procesnih pretpostavaka koje moraju biti zadovoljene da bi ponavljanje bilo dopušteno.

Da su razlozi zbog kojih ponavljanje postupka može biti dopušteno dovoljno usko postavljeni da omogućuju ponavljanje postupka samo u određenim izvanrednim situacijama, potvrđuje ne samo relativno malen broj podnesenih prijedloga u promatranom razdoblju već i relativno velik broj odbijenih prijedloga za ponavljanje postupka te činjenica da je ponavljanje do sada pravomoćno dopušteno u manje od 10 % od ukupnog broja podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka.

5. ZAKLJUČAK

Ponavljanje postupka izvanredni je pravni lijek protiv pravomoćnih sudskih odluka čija je svrha otkloniti određene teške povrede počinjene tijekom postupka koji je rezultirao pobijanom presudom, odnosno omogućiti ponovno suđenje kada za to postoje specifični razlozi. Upravo se u specifičnosti tih povreda, odnosno razloga za ponavljanje, očituje izvanrednost ovog pravnog lijeka, čiji rezultat može biti ukidanje pravomoćne presude u određenim slučajevima i do pet godina nakon nastupanja njezine pravomoćnosti ili čak bez ikakva vremenskog ograničenja. Zbog toga je ovaj pravni lijek od izuzetnog značenja. Naime njime se omogućuje ostvarenje pravne sigurnosti i afirmira načelo pravičnosti, uz mogućnost da se pravomoćna presuda ukine. Riječ je o naizgled nepomirljivim

posljedicama koje producira ovaj pravni lijek, pa se može postaviti pitanje ima li pravne sigurnosti uz mogućnost, uvjetno rečeno, narušavanja instituta pravomoćnosti. Međutim ne može biti pravne sigurnosti dok god je pravomoćna presuda donesena u postupku opterećenom takvim povredama, odnosno razlozima koji isti postupak i pravomoćnu presudu u kojem je donesena čine elementarno nepravičnim.

Imajući u vidu navedeno, zakonodavac je primjenu ovog pravnog lijeka ograničio na strogo određene razloge, odnosno povrede, ali je uz to postavio i dodatne procesne pretpostavke bez kojih korištenje ovog pravnog lijeka nije dopušteno. Spomenute procesne pretpostavke Zakonom su uređene na način da onemogućuju jednostavnu primjenu ovog pravnog lijeka. Činjenica da velik broj podnesenih prijedloga za ponavljanje postupka biva u startu odbačen zbog nezadovoljavanja procesnih pretpostavaka potvrđuje navedeno. Naime hrvatski zakonodavac odlučio se za složenu procesnu koncepciju ovog pravnog lijeka, za čiju dopuštenost moraju biti ispunjene brojne specifične pretpostavke koje se tiču: 1) odluka glede kojih je ponavljanje dopušteno, odnosno predmeta ponavljanja postupka; 2) pravnog interesa, 3) procesne legitimacije; 4) razloga zbog kojih je ponavljanje dopušteno te u okviru pojedinih razloga posebnih pretpostavaka dopuštenosti; 5) rokova u kojima se ponavljanje može predlagati; 6) forme i sadržaja prijedloga za ponavljanje. Sve navedene pretpostavke moraju biti zadovoljene da bi se uopće prijedlog uzeo u razmatranje te ocijenio dopuštenim ili nedopuštenim.

Složenost spomenute problematike pokazuje se još i većom kada se imaju u vidu prethodno iznesene dvojbe koje se pojavljuju vezano za sadašnje zakonsko uređenje pojedinih razloga za ponavljanje postupka. Međutim naglašeni zahtjev za afirmacijom načela pravne sigurnosti u ostvarivanju građanskih prava pokazuje da bi se *de lege ferenda* možda trebalo razmisliti o revidiranju pojedinih razloga za ponavljanje postupka u cilju otklanjanja identificiranih nelogičnosti te preglednijeg zakonskog uređenja ovog pravnog lijeka, a da se time ne dovede u pitanje njegova pravna priroda, u čemu bi kao primjer moglo poslužiti i zakonsko uređenje ovog pravnog lijeka u njemačkom pravu.

**PROCEDURAL CONDITIONS FOR RENEWED PROCEEDINGS IN THE CROATIAN
AND GERMAN CIVIL PROCEDURE LAW**

This article shows the legal framework of renewed proceedings as an exceptional remedy in Croatian procedural law, which makes it possible for the parties to abolish legally valid court decisions passed in previous proceedings and to repeat these validly closed proceedings with the aim of passing another decision which, although it must not be different, will not be burdened by infringements which were the reason for the renewed proceedings. The subject of this article is an analysis of just one aspect of this system, particularly the aspect that relates to the legal procedural conditions on which the permissibility of this remedy depends. The paper shows the complex law conception of the mentioned conditions which must be met for the renewal of proceedings to be allowed, and suggests a simplification of the current legal framework of this remedy. Special attention is paid to the reasons for renewed proceedings, which form part of the procedural conditions for the permissibility of this remedy, where the illogicality or inadequacy of the current law regulation of some reasons and the need for their revision are pointed out. At the end of the analysis of each individual procedural condition, the given condition is shown in German procedural law in order to find, through a comparison of current Croatian and German procedural law, possible new solutions to eliminate doubts in connection with this remedy as a result of its complex and often illogical legal conception. Finally, the article presents and analyses data on the efficacy of this remedy obtained by domestic courts in order to review the author's thesis on the extraordinary complexity of this remedy and the procedural conditions on which its permissibility depends.

Keywords: exceptional remedy, renewal of proceedings, procedural conditions, permissibility, renewal of proceedings in practice

Jurica Kvartuč, dipl. iur., attorney-at-law, attending the postgraduate doctoral study in Commercial Law and Company Law at the Faculty of Law in Zagreb